

303023

A FELSŐMAGYARORSZÁGI
MUZEUM-EGYLET
TIZEDIK
ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖLÖVÖSÉGTJE

Dr. STÖHR ISTVÁN,

egyleti titkár.

KASSA

NYOMATOTT WERFER KÁROLY AKAD. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1889.

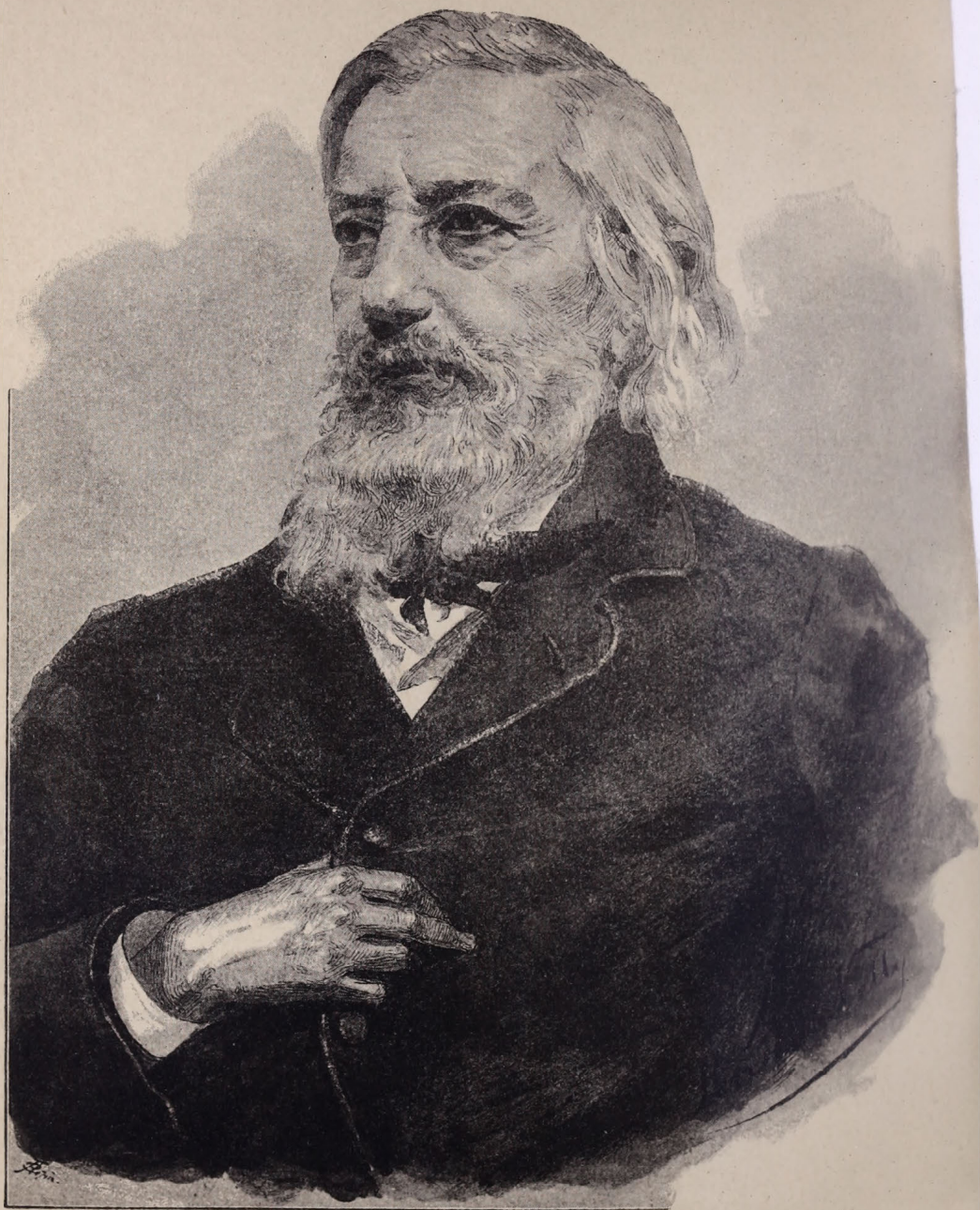

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

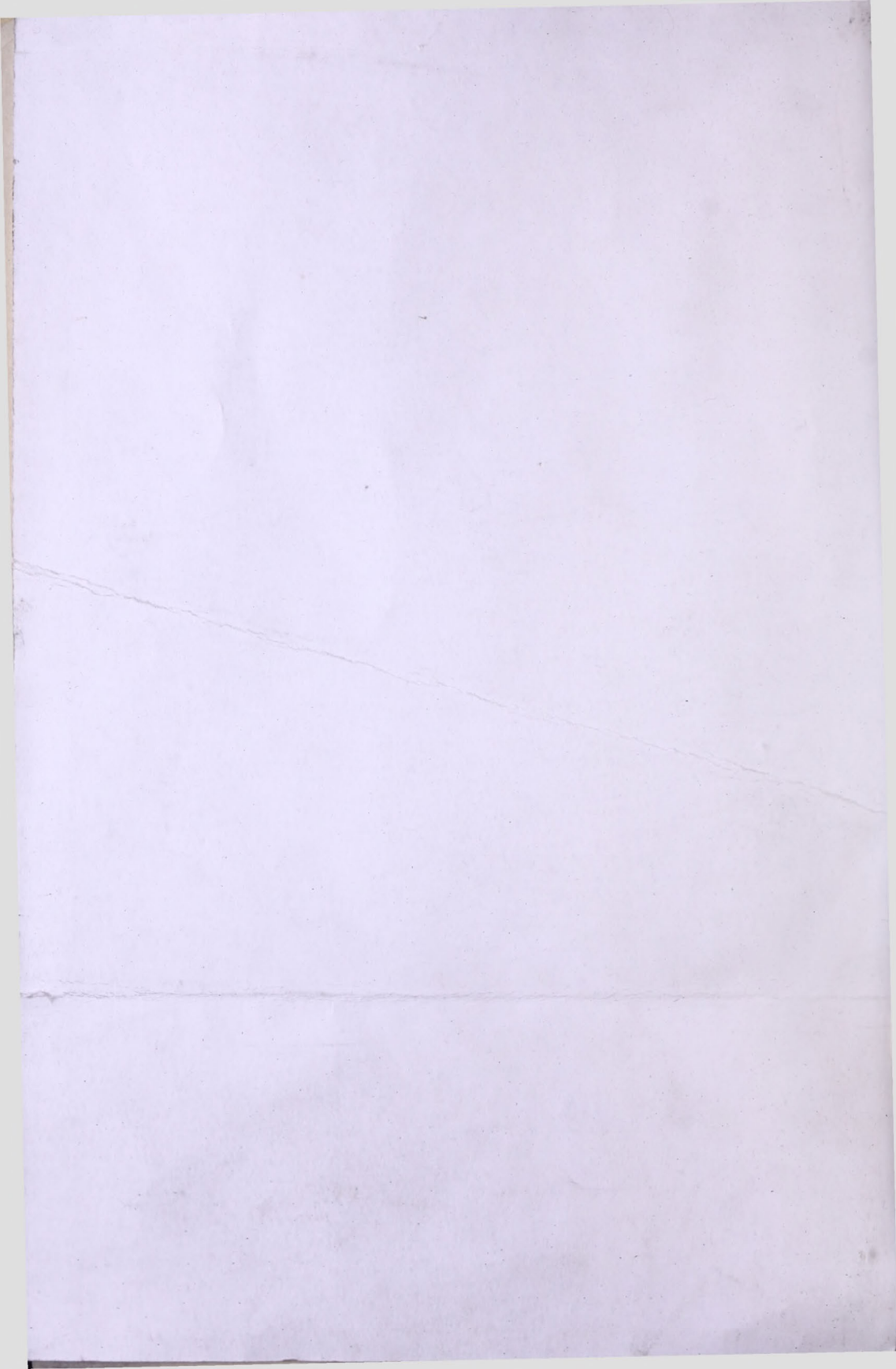

HENSZLMANN IMRE.

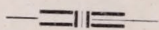

*Ngs. D. Szily Kálmán akadémiai
írói iratok, kiadása jelöl*

Miksa V. kir.

b. u. e. R.

A FELSŐMAGYARORSZÁGI
MUZEUM-EGYLET
TIZEDIK
ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖZREBOCSÁTJA

Dr. STÖHR ANTAL,

egyleti titkár.

KASSA

NYOMATOTT WERFER KÁROLY AKAD. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1889.

M. ACADEMLA
KÖNYVTÁRA

Tartalom.

<i>Henszlmann Imre emléke. Myskovszky Viktor . . . . .</i>	<i>1</i>
<i>Azon gyűjtemények vázlatos ismertetése, melyeket Dr. Henszlmann Imre a felsőmagyarországi muzeum-egyletnek hagyott. Récsey Viktor . . .</i>	<i>14</i>
<i>Römer Flóris. Dr. Rössler István . . . . .</i>	<i>25</i>
<i>Egy régi város. Ifj. Kemény Lajos . . . . .</i>	<i>36</i>

Egyleti és intézeti ügyek:

<i>A felsőmagyarországi muzeum-egyletnek 1889. május 19-én tartott közgyűlése</i>	<i>42</i>
<i>A felsőmagyarországi muzeum 1888. évi pénztár-számlája . . . . .</i>	<i>56</i>
<i>A felsőmagyarországi muzeum alaptőkéje . . . . .</i>	<i>57</i>
<i>Kimutatás azon ajándéktárgyakról, melyekkel a felsőmagyarországi muzeum gyűjteményei az 1888. évben gyarapodtak . . . . .</i>	<i>58</i>
<i>Az egylet kormányja . . . . .</i>	<i>66</i>
<i>A felsőmagyarországi muzeum-egylet tagjainak névsora . . . . .</i>	<i>68</i>
<i>„ „ alapszabályai . . . . .</i>	<i>81</i>

---

*Visszafelé kutatva, gyűjtve, biztosabban
haladunk előre.*

STÖHR ANTAL.

Henszlmann Imre emléke.

Irta és a felsőmagyarországi muzeum-egylet ünnepélyes közgyűlésén felolvasta

Myskovszky Viktor.

Muzeumi egyletünk választmányának — engem igen megtisztelő — megbízásában járok el, midőn jelenleg oly kiváló férfiú emlékét elevenitem fel, ki széleskörű és alapos tudományossága, önzetlen hazafias szeretete, tiszta jelleme és irányadó tudományos működése által nem csak a hazai tudományosság egén mint első rangú csillag tündökölt, de kinek tudományos híre messze a külföldön is el volt terjedve s el volt ismerve.

Ez érdemdus férfi dr. Henszlmann Imre, városunk szülötte, diszpolgára, büszkesége, a magyar tudományos akadémiának évek hosszú során volt rendes tagja és a mi felsőmagyarországi muzeumunk melegkeblű, áldozatkész pártfogója és jóltevője, — ki azonkívül folytonos, úgy szólván — élete végperczéig tartó tudományos működése által elévülhetlen érdemeket szerzett tudományosságunk emelésében, sőt mint hazánkban a régészeti tudomány első művelője, uttörője lőn a most már oly szépen fejlődő hazai archaeológiánknak; ezenkívül kiváló becsü és nagy értékű gyűjteményeinek adományozása által muzeumunknál nevét és emlékét így is többszörösen megörökitette, mely önzetlen és valódi hazafiui nemes tette által városunk e kiváló és nagy jelentőségű kulturális intézményének annálisaiban emlékezete mindig fenn fog maradni s az utókor tisztelettel fogja nevét emlegetni.

A mai értelemben vett archaeologia az újabb kor szülötte, ezen tudományos szakma az összehasonlító tudományok, mint történelem, építészet és művészet kölcsönös egybevetéséből származott. Az archaeologia a műtörténelemmel együtt képezi a népek, nemzetek fejlődésének kulturtörténetét. Az archaeológiának tehát el nem vitatható nagy jelentősége és befolyása van jelenleg a történelem irányára és szellemére. Nem az uralgó potentátok cselekedetei és irtóháborúi képezik most már tulajdonképen a történelmet, hanem egy nemzet fokenkénti kulturális fejlődésének megalapítása és kimutatása.

Egy nemzet történetét csak annak kulturális fejlődésének alapos ismerete határozza meg legjobban s mióta a kutató és összehasonlító archaeologia által ki van mutatva pontosan egy nép története, a praehisztórikus primitív kőeszközöktől kezdve egészen a mai művelt kor bámulatra méltó remek műveig: azóta egyes nemzetek kulturális fejlődésének története egészen más világításban és az igazságot inkább megközelítő képben tűnik fel előttünk, mint azelőtt.

Mint minden tudomány, úgy az archaeologia is a való igaznak ismeretén alapszik. — Gondolkozó férfiak előtt már régen feltűnt azon körülmény, hogy egy bizonyos kornak kulturája mindig hű kifejezésre talál műemlékeiben; és itt különösen az építészeti műemlékek építési modora, azaz stíljének fokozatos fejlődése és változása szorosan összefügg az illető nép kulturális fejlődésével, a műemlékek jellege tehát hű kifejezője az illető nemzet jellemének, véralkatának, műveltségi fokának, politikai nagyságának, vallási életének és karakterének.

Igy a régi Egyptom autokratikus állami szervezete s valóságának mystikus jellege, valamint uralomvágya mily pregnans kifejezést talál a bámulatra méltó, kolosszalis méretű és mystikus jellegű, merev, sőt daczos kinézésű műemlékeiben, a mintegy örök időkre épített szilárd pyramisaiban, daczos pylon és titokzatos, sötét szentélyű templomaiban.

Továbbá míg a nemes arányu és klaszikus szépségökben az utókor által soha még meg sem közelített, annál kevésbbé felülmúlt Parthenon, Erechtheion, Propyleiák és egyéb nagy-

szerű görög műemlékek, valamint eszményi szépségű, s az utókort bámulatra ragadó szobrászati művek a görög nép magas foku klaszikus műveltségéről, finom izléséről, és nemes, minden szép s magasztos iránt egyaránt lelkesedő jelleméről oly fényesen tanuskodnak; addig a világot hódító, pazar fényt és hatalmat kedvelő, mivel s harcias rómaiak jelleme, kolosszális méretű, és gazdag készítményeik által pompát és fényt mutató római műemlékekben nyilvánul.

S így volt ez a középkorban is, midőn a római birodalom bukásával a szereteten alapuló keresztény vallás magasztos eszméi mindinkább tért hódítottak, — a középkor művészetében, nevezetesen annak építészetében látjuk kifejezve a kereszt diadalának nagy jelentőségű és világra szóló eseményét.

S míg a középkor nagy és impozáns dómjai, mintegy egekbe törő sugár tornyaival és mindent domináló magassági arányaival oly találóan jellemzik a keresztény eszme fölfelé törekvő ideális irányát és földöntuli isteni eredetét; addig a középkori festészet és szobrászat műveiben az igazi vallásosság, szenteség, önmegtagadás és szelidség kifejezése észlelhető.

Mindezen műemlékek jellegének és stíljének részletes és alapos megismertetése az archaeologia feladatát képezi.

Már az ókorban Vitruvius és többen foglalkoztak az építészeti műemlékek tanulmányozásával és azok leírásával; későbbben a középkorban különösen a magyar származású Dürer Albert, valamint az olasz Leonardo da Vinci műveikkel irányozták kortársaik figyelmét a műemlékekre. — Mindezen tanulmányok azonban inkább a műemlékek aesthetikai és művészi sajátosságaira vonatkoztak, a történeti alap, valamint a stílus fokkonkénti fejlődésének okadatolása még mellőztetett, vagy legalább nem tulajdonított annak azon fontosság, mely a mai archaeológiának épp a postulátumát képezi.

Az újabbkori archaeológiának, mint tudománynak megteremtőjeül a múlt században élő Winkelmann tekintendő, ki a műtörténelemnek elveit és szabályait szélesebb tudományos alapra fektette, és oly alapelveket állított fel, melyek még most is irányadók. — Így az 1768-ik évben kiadott »Geschichte der Kunst des Alterthums« című művével alapítója lőn a mai

archaeológiának. A régészeti tudomány fejlődését és elterjedését Herculánüm és Pompéji 1748-ik évben történt felfedezése s eltemetett műemlékeinek napfényre hozatala nagy mértékben mozditotta elő. Olasz, francia, de különösen angol régészek fényes kiállítású műveikben ismertették és kedveltették meg a rég eltiint kor ezen kiváló műkincseit, az archaeologia iránt mindinkább érdeklődő közönséggel. E század elején kivált az angol archaeologusok alaposan és részletesen kezdték tanulmányozni az egyiptomi és assyr régi műemlékeket. — E század első felében mindinkább általánosabbá kezdett lenni a régészet iránti érdekeltség, különösen az egyházi műemlékek rendszerezesebb és alaposabb tanulmányozása nagyban mozditá elő az archaeológiának nemcsak fejlődését, de tudományos tekintélyét is. Kugler, Otte, Lübke, Viollet le Duc, Essenwein s még számosan a régészeti tudomány emelésén közreműködtek.

S ebben az időben, nevezetesen a 40-es évek elején, midőn az archaeologiai kutatás még Németországban is csak kezdetét vette, nálunk Magyarországon Henszlmann Imre volt az első, ki a kassai dómról irt művével megalapítója lőn a hazai archaeológiának.

Azóta Pulszky Ferencz, Ipolyi Arnold, Rómer Flóris és még több tudósunk folytonos és sikerdus tudományos munkássága által hazánkban az archaeologiai tudomány nemcsak magasfoku fejlődését elérte, de szélesebb körökben is elterjedt.

* * *

Henszlmann Imre 1813-ik év október 13-án született Kassán, úgy szólva a kassai dómnak árnyékában; mert a régi Henszlmann, jelenleg Megay-féle sarokház — a Fő- és a Forgách-utca szögletén — közvetlen szomszédságában van a dómnak, annyira, hogy e ház minden ablakából a dóm fenséges és változatos műrészei láthatók, így tehát igen valószínű, hogy a dómnak és műrészeinek folytonos szemlélése tudósunknak — a régészet iránti érzékét és előszeretetét már korán felébreszté és fejleszté, s döntő befolyást gyakorolt nemcsak képzelő tehetségére, de későbbi tudományos pályájára és szakmájára is.

Henszlmann elődei még a XVI-ik század elején Württembergából kerültek sok más némethoni családdal hazánkba s míg a család egyik ága Bártfán telepedett le, addig másik ága Kassát választá állandó lakóhelyéül. Ezen igazi patriczius családból származtak tekintélyes városi szenátorok, bírák, kik akkoriban élet-halál felett is ítéltek. Némelyek állítják, hogy a kassai dóm északi toronyának tervezője és építője Króm mester is a Henszlmann családból származott volna. Annyi azonban bizonyos, hogy ezen család tagjai a századok folyamán mindig részt vettek nem csak városunk helyi érdekeinek és jólétének előmozdításában, de hazafias munkásságuk hazánk javára is szolgált. Henszlmann Imre nagyérdemű tudósunk iskoláit szülővárosában Kassán kezdé, későbben Eperjesen és Pozsonyban folytató. Az eperjesi kollegiumban Pulszky Ferenczczel hallgatta az előadásokat, mely intézetben csak 1827. óta kezdett meghonosodni a magyar nyelv; Gregusson kívül egy tanár sem tudott akkoriban magyarul, de a tanulók »magyar társaságot« alakítottak s itt kezdett Henszlmann is magyarul tanulni. Kezdetben orvosi pályára szánta magát, először Budapesten, azután Bécsben folytatta orvosi tanulmányait, mikből későbben, nevezetesen 1837-ik évben a híres páduai egyetemen tudori oklevelet nyert. Azonban az orvosi tanulmányok, melyekre annyi időt és szorgalmat fordított, nem elégítették ki vágyait. Ő már kezdetben inkább a szépművészetek iránt viseltetett különös hajlammal és előszeretettel, rajzolni már korán tanult meg. Csakhamar lemondott tehát az először választott pályáról, s a szépművészeteket, valamint a régiségtant választá tanulmánya tárgyául.

1838-ik évben Eperjesen Pulszky Ferenczczel tanulmányozta az utóbbi nagybátyjának Fehérváry Gábornak gyűjteményeit és gazdag könyvtárát, s kétséget nem szenved, hogy itt töltött ideje elhatározólag hatott tanulmányainak irányára.

Későbben beutazta egész Olaszországot s különösen sokat időzött Velenczében és Rómában, hol leginkább az építészet és a műemlékeket tanulmányozta, Bécs műcsarnokai és többszörös utazásai Németországban kedvező alkalmul szolgáltak neki ismereteinek gyarapítására. — 1839-ik évben Pulszky

Ferenczczel, Sáros megye akkori országos képviselőjével s barátjával feljött a pozsonyi országgyűlésre is, mert a közügyek nem kevésbé érdekelték, mint a tudomány és művészet. — Ezen alkalommal Pozsonyban nősült meg, s ott írta első magyar könyvét (német tragédiáját »Brutust« már 1837-ben adta ki) ezen czim alatt: »Párhuzam az ó- és ujkori művészeti nézetek és nevelés közt« mely műve alapján a magyar tudományos akadémia már 1841-ik évben megválasztotta tagjául.

Azóta szakadatlanul folytatta esztetikai és régészeti tanulmányait, előszeretettel foglalkozván a csucsives építészeti stíllel és Dürer Albert, valamint Rembrandt metszeteivel, melyeket szenvedélyesen gyűjtött. A hazai viszonyok ismertetése céljából Henszlmann 1843-ban német folyóiratot indított meg *Vierteljahrschrift aus und für Ungarn* czim alatt, melyből két kötet jelent meg Lipcsében.

1846-ban a Kisfaludy-társaság évkönyveiben jelent meg egy kimerítő értekezése: a *helén drámáról*, — melyben számos új és eredeti művészeti nézetet fejteget, szorosan tudományos és rendszeres modorban.

Ugyanabban az időben jelent meg tőle saját rajzaival és magyarázataival:

»Kassa városának ó-német stílü templomai«
czimü s általában első magyar régészeti műve.

Abban a korban e mű irodalmunk kevés diszműve közt igen kiváló helyet foglalt el, sőt mint műtörténelmi és építészeti mű páratlanul állott. E művekben, azonkívül számos hírlapi cikkben figyelmeztette Henszlmann a nemzetet arra, hogy mily kiváló kincsei vannak az országnak műemlékeiben s mily vétek azok elpusztítása vagy elhanyagolása. — Az akkoriban még gyakrabban felmerült ilyenmü vandalizmus ellen szót emelt az 1846-ik évben Kassán és Eperjesen megtartott magyar orvosok vándorgyűlésén, minek következtében az egylet folyamodott az országgyűléshez, kérvén, hogy a még megmaradt műemlékek rajza, ismertetése és fentartása iránt intézkedjék. Hasonló figyelmeztetést intézett az egylet az akadémiahoz,

melynek üléseiben Henszlmann maga is ismételten felszólalt. Ekkor történtek hazánkban az első intézkedések a régiségek és műemlékek iránti kegyelet felébresztésére.

Henszlmann 1847-ben az Erdélyi János által szerkesztett »Szépirodalmi szemlé«-nek főmunkatársa volt s a Csongrád által szerkesztett »Pesti Hírlap«-ban is több jeles műrégészeti dolgozata jelent meg. — Különösen kiváló jelentősége van »A művészet története« című művének s bár politikával nem foglalkozott, de az uralkodó politikai eszmék fejlődését mindig figyelemmel és érdeklődéssel kísérte. — Míg 1848-ban Kossuth Henszlmant nevezte ki miniszteri fogalmazóul, ő tartotta fenn az érintkezést a német sajtóval Bécsben, de a város bevétele után ezért 8 hónapi börtönrre ítéltetett el.

Később, a mint kiszabadult, Párisba, majd Londonba ment, hol különösen a csucsives építészet alapirányairól táplált eredeti nézetei a szakkörökben elismerésre találtak.

Ez alkalommal arra a tudományos fontos eredményre jutott, hogy nemcsak a gótstíli műemlékeken, hanem a régebbi román stíli építményeken is az építmény egyes részei közt bizonyos meghatározott arányok uralkodnak, melyek egyetlen alaplíméretből matematikailag meghatározott szabályossággal fejlődnek ki. — Henszlmann ugyanis az építmény szentélyének belső szélességét vette egységül (unitasnak), melylyel mint oldallal egy kockát szerkesztett, annak diagonálisa és két befogója által képezett háromszög arányos osztásaiból fejtette meg s származtatta le az építmény többi mellékmereteit is. — Henszlmann ezen felfedezéséről egy emlékiratot adott be a britt építészek testületének, mely elmélet ott a legnagyobb elismerésre talált. — Elméletének ezen győzelme után Henszlmann Angliából Párisba ment s ott is a francia dómok felmérésével és megvizsgálásával folytatta tudományos kutatásait. Az 1857-ik év október havában a francia közoktatási miniszterium elé terjesztette főntebb ismertetett nagyfontosságú felfedezését.

Ezen művében kiterjesztette figyelmét és vizsgálódásait már az ó-egyptomi, görög és római műemlékekre is, és valóban csodálatos, itt is ugyanazon szabály alkalmazását találta.

Levoir, híres francia régész — megbízatván a francia akadémia által Henszlmann munkájának megbíráásával, jelentésében a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott volt róla s indítványozta, hogy a miniszter segítse annak kiadását.

Henszlmann műve nagy feltűnést keltett Franciaországban, oly annyira, hogy ezen új elmélet maga III. Napoleon francia császár érdeklődését is felkeltötte; s midőn kívánságára Henszlmann művét Napoleonnak előterjesztette, megmagyarázván és kimutatván egyszersmind elméletének igazságát, a császár annyira érdekesnek és fontosnak találta Henszlmann művét, hogy annak nem csak kiadását elrendelte, de a költségekhez maga is 10,000 franknyi összeggel hozzájárult.

S ez, uraim, egy magyar tudósnak Franciaországban első diadala volt! Henszlmann ezen nagy műve, mely hírnevét a külföldön is megalapította, 1860-ban jelent meg francia nyelven Párisban, ezen czim alatt: *»Methodes des proportions dans l'architecture Egyptienne, Dorique, et du moyen âge par M. Henszlmann.«* — A mi e művet s az abban foglalt felfedezést különösen nevezetessé teszi az, hogy a görögök és a rómaiak az építészet ezen aritmetikáját már ösmerték ugyan, de ezen csak az avatott építészek közt ismeretes elméletet mint egy drága titkot mindig féltékenyen megőrizték, míg végre Henszlmann mélyen ható tanulmányai közt azt mintegy újra felfedezte, mely felfedezés az ujkor építészetében nagyfontosságú s epochális vívmánynak tekintendő. Henszlmann e nagy művének egy példányát van szerencsém a tisztelt közgyűlésnek ezennel bemutatni.

Henszlmann művei közé sorozhatjuk még Bloxan »A középkori építészet Angliában« czimű nagy művének német fordítását is, mely még 1847-ben jelent meg Lipcsében. — Magyarról németre fordította többek közt »a magyarországi népnevelésről szerkesztett első törvényjavaslatot,« mely 1844-ben jelent meg. — Irodalmi munkásságáért 1843-ban a Kisfaludy-társaság tag-

nem ez a
címe!

jává választotta. — Művei közül megemlítendő: »A csucsives stílus sajátosságai, annak viszonya a politikához« továbbá »Ásatások Székesfehérvárott 1864«, mely művében ismertette a még Sz.-István királyunk által épített bazilika alapfalazatainak és kiváló műbecsü műrészeinek stíljét és a bazilika kiterjedését. — A bányavárosok régiségei 1866. Az észak-franciaországi apátságok és székesegyházak. Bécs 1865. A középkor építészete 1866. — A kalocsai érsek ásatásai, s németül: Grabungen des Erzbischofs von Kalocsa 1869., továbbá Közép-Syria építészete 1881. — Magyarország románkori és csucsives stílü műemlékei 1880. két kötet, mely mű a közoktatásügyi miniszteriumnak megbízásából és költségén jelent meg. Lőcsének régiségei nagyszámú műve 1887-ben jelent meg szép illusztrációkkal a m. tud. Akadémia monumentáiban.

Hosszúra nyúlva azonban Henszlmann összes műveinek elősorolása, mert hiszen a közzétett és nyomtatásra kész munkáinak csak puszta címe is kilencz lapot tölt be az Akadémiai Almanachban.

De nemcsak mint író, de mint tanár is szerzett nagy érdemeket a tudomány terjesztésében az egyetemen, hol a műtörténelmet előadta, s nemcsak egyetemi polgárok, de gyakran vendégek is nagy érdeklődéssel és élvezettel hallgatták előadásait. Mint a műemlékek országos bizottságának előadója nagy és sikeres tevékenységet fejtett ki a műemlékek osztályozásánál és azok ismertetése által. — A kassai dóm újításánál, a mennyire befolyása vitt, mindig oda törekedett, hogy hazánk ez építészeti gyöngye eredeti alakjában és legelőben restauráltassék.

Utolsó nagy művét »A kassai dóm monografiáját« közbejött halála miatt már be nem végezhetette, — mely műről azt állítják gyakran, hogy ez már hattyudala leendő. Mily odaadással, buzgósággal, sőt halálának mintegy előérze-

tében, mily lázas sietséggel gyűjtötte a még hiányzó adatokat, felvételeket és rajzokat ezen utolsó művéhez, azt magam tapasztalhattam leginkább, ki utolsó művének állandó munkatársa valék! Igen óhajtotta volna ezen — szülővárosának büszkeségét képező — dom ismertetését tárgyaló monografiáját be is végezhetni, de sajnos, a végzet nem engedte meg kívánságának teljesítését.

Azonban magyar tudományos akadémiánk méltatva Henszlmann érdemeit, mintegy emlékének és a kassai dom eredeti alakjának megörökítésére elhatározá ezen utolsó művét is befejezve kiadni. Nejének elvesztése, ki az aranylakodalm előtt fél évvel halt meg, olyannyira megrendítette az addig még mindig erős öreg ur idegeit, hogy azóta nem volt többé egészséges pillanata. Utolsó időben egy áthülés következtében tüdőgyuladást kapott, — de csaknem utolsó perczéig megtartotta eszméletét. Halála napjának délutánján az 1888. deczember hava 6-án azt kérdezte: »Hány az óra?« »Négy« volt a felelet, mire megjegyezte, hogy négy óra múlva ő már nem lesz többé az élők közt, s elbucsuzva szeretteitől, este 8 órakor nemes szíve minden halálküzdelem nélkül megszűnt dobogni. Azon meggyőződés adta meg neki a nyugalmat, hogy egész életében megtette kötelességét.

Élete boldog volt, halála irigylendő.

Elhalálozása alkalmával nemcsak a közönség részvéte nagy mértékben nyilvánult, de a hazai sajtó is — melynek a tudomány terjesztésében, de különösen népszerűsítésében, el nem vitatható érdeme van — meleg érzelmmel irt nekrológokban jellemzően méltatta Henszlmann tudományos működését, irodalmi érdemeit és kristálytiszta jellemét.

A napi sajtó és a mindig igazságos közvélemény e meleg érzésű nyilatkozataiból fonjunk mi is, uraim, egy hervadatlan koszorút emlékének.

Henszlmann Imre a tudomány terén uttörő és alkotó volt, oly férfit, ki nemcsak a magyar nemzetet mivelte, ha-

nem az európai tudományt is előbbre vitte. — Dicsőséget szerzett magának a nagy világban, s e dicsőségből juttatott szeretett Hazájának is. — Mert hogy magyar, nem titkolta soha: és bármerre járt, ha francziául, angolul, vagy németül irt, a külföld előtt mindig magyarnak mutatta be magát. — Mi azonban nem azt dicsérjük, hogy hirre tett szert messze földön, idegen népeknél tudományos felfedezéseivel, a magyarországi műemlékek és kulturájának ismertetésével: ez érdemét jóval felülmulja, mit nemzetének nevelésére tett itthon. — Tanára volt az ifjabb nemzedéknek, tanítója s vezetője a szakférfiaknak, terjesztője a közmívelődésnek, gyarapítója a magyar tudományosságnak.

Lelke életet lehelt a romokba, feltámasztotta az eltemetett templomokat, várakat, s azok neki régi dicsőségről meséltek. Visegrád vára és Vajda-Hunyad benépesültek újra középkori királyokkal és lovagokkal; a kassai dóm s a felföldi városok ódon templomai, várai, s házai a mester előtt feltárták szépségeiket, s ő azokat a magyar nemzetnek magyarázta. — A századok emlékei kőbe faragva, nemzeti kincscsé lőnek általa, ki azokat újra felfedezte, miután egy háladatlan nemzedék őket elfelejtette.

A romlástól óvta és mentette meg Henszlmann a magyar középkor civilizációjának műremekeit; azokat leírta, ápolta, gondozta, javította, hogy maradjanak hamisítatlan tanui a multak izlésének, s a magyar társadalom hajdani fejlettségének.

Előtte Magyarországon nem volt kegyelet a műemlékek iránt, sem műtörténeti irodalom. Ő teremte azt meg — ki-tünő régész volt; a gót építészet ismeretében senki sem volt melléje állítható, az ó-német festészet történetében senki sem tett tul ő rajta; a képzőművészetek fejlődésének minden titkában avatott volt, és a történet egyes szakaszaiban egész Európa elismerése kísérte őt fényes pályáján.

A kiásott régi vártoronyról, melyben századok előtt anyiszor sanyargott a szabad szellem, révedezve emelkedett fel

lelke az eszményhez, mely bilincseket nem viselhet és nem tűr. — A mult tudományának és a jövő eszméinek volt embere. Az alapos ismeretért fáradozott, és a szabad elvért harczolt egész életében.

Mint író Henszlmann nem keresett népszerűséget; irálya néha nélkülözte a választékosságot, de a mit írt, az magvas volt és átgondolt.

Arczkifejezése gyakran gunyos, szava csipős volt: de gondolkozása és érzése telve a bölcsesség és jószág kétszeres édes mézével. Tréfa lakott szemeiben; de hűség honolt szívében, igazság elméjében és vigasz ajkain. Ő egyike volt azoknak, kik szilárdul hittek a jónak végleges győzelmében. — Tudta, hogy e győzelem még nagy küzdelembe fog kerülni, és tekintet nélkül ostromozta az eszmény elleneit keményen, bátran, szünetlenül. — De a jók és gonoszak századok párbajában derült kedélylyel állta meg mindig helyét s perczig sem veszté el a biztos diadalába vetett erős hitét.

Ilyen volt Henszlmann; igazi magyar tudós, ki a tudományban a németek alaposságát a magyar lelkesedéssel és kedélyességgel fűzte egybe s míg mi egyrészt fájlaljuk és gyászoljuk elhunytát, addig másrészt büszkéek vagyunk reá, mert hiszen ő a miénk volt, városunk szülötte; s valamint a szorgalmas méh a mesze tájakon szerzett mézét otthonában összegyűjti: így Henszlmann is, az évek hosszú során messze vidékeken szorgalommal, fáradtsággal gyűjtött gazdag műkinccseit, otthonának, saját szülővárosa muzeumának hagyományozta.

Ezen önzetlen, nemes és hazafias tette által nem csak bebizonyította szülővárosa iránti hű ragaszkodását és szeretetét, hanem nagybecsű gyűjteményének hagyományozásával felső-magyarországi muzeumunk kulturális intézményének nagy jelentőségét és létének jogosultságát is elismerte. — Ő hagyhatta volna gyűjteményét ép úgy a nemzeti muzeumnak is, de miután meg volt győződve, felső-magyarországi muzeumunk fontosságáról is, szíve és hajlama sugallatát követve gyűjteményeivel inkább szülővárosa muzeumát gyarapította.

Azért mi nagy hálával fogadjuk Henszlmann hagyományát s azt kegyelettel megőrizni és ápolni fogjuk s míg ezen nemes tette sokaknak jó például fog szolgálni, addig az minket is fog buzdítani, lelkesíteni s további munkásságra és kitartásra serkenteni.

Legyen tehát az ő emléke örökké áldott hazánkban és körünkben !

Azon gyűjtemények vázlatos ismertetése, melyeket Dr. Henszlmann Imre a felső- magyarországi muzeumegyletnek hagyott.

Valamely ember nagyságáról csak azoknak lehet fogalmuk, kik a megítélendővel legalább is rokon eszmekörben élnek, kik közelebbről ismerik azokat a feltételeket, a melyeken ugyanazon irányban haladó embertársuk magasan feléjük emelkedett. Ha minden tekintetben, úgy áll ez a tudományos téren is. Ennélfogva Dr. H e n s z l m a n n I m r e hallhatatlan, nagy tudós hazánkfiának emléke előtt az, ki ugyancsak a régészettel, műtörténettel és aesthetikával mint specialis szaktudományokkal foglalkozik, nemcsak tisztelettel, kegyelettel, hanem folyton fokozódó bámulattal fog megállapodni. Annál inkább meg tudtam becsülni én is azt a felhatalmazást, melyet kevés hazai régészetünk ezen első rangu művelőjének kimulta után Dr. Hampel József egyetemi tanár s a m. nemzeti muzeum régiségügyi őrének megtisztelő ajánlatára felsőmagyarországi muzeumegyletünk vezetőitől azon gyűjtemények felvételére nyertem, melyeket Kassa e nagyhirű fia szülővárosa muzeumának hagyományozott.

Minden könyv, minden kép, rajz, tervezet, vázlat, kézirat e hagyatékban egy-egy lépcsőt jelez azon a szellemi uton, mely nagy emlékü földinket a Parnassus oly kiváló magaslatára emelte. Nem kellett-e felbuzdulnia az embernek, midőn a

nagyratörékvésnek e tanulságos emeltyűit kezeiben forgatta?! Féltekenységtől elszoruló kebellem jegyezgettem össze e kegyeletös hagyatékot, melynek minden parányi darabkáját drága ereklyének tekintettem és örülök, hogy alkalmam nyílt muzeum-egyletünk e büszkeségének a nagy közönséggel való megismertetésére.

Dr. Henszlmann Imre végrendeletének első pontja ekként szól: »A felső-magyarországi muzeum-egylet kassai muzeumának hagyományozom gyűjteményeimet, jelesen a) a régi rézmetszetek és fametszetek gyűjteményét, b) régi olajfestmények gyűjteményét, c) általában minden rajzomat s irományomat, d) régészeti s művészeti könyveimet.

Az itt felsorolt rendtől eltérőleg vegyük mindenekelőtt szemügyre a hagyományozó kéziratait, mint a melyek az ő egyéniségének legközvetlenebb megnyilatkozásai s azért legközelebről érdekelhetnek bennünket. A mint a szakemberek előtt ismeretes lesz, a következőkből több már ki is adatott, de a legtöbb kiadatlan s annál értékesebb. Az egyes kiemelendő csomagok czimei: Assyria, Perzsia, Egyptom, Alexandre, Meduse, Aegyptiana, Classikai nemzetek, Classikai építészet, Ó keresztény és byzanti művészet, Bazilikák, Román műépítészet, Csúcsíves építészet, plasztika és festészet, Középkori építészet bevezetés, Anglica, Budavár régi királyi palotái, Sz. Erzsébet eredeti temploma, A kassai dóm (Henszlmann utolsó még be nem fejezett művének kézírata s arra vonatkozó egyéb iratok), Gotzig irományai Kassáról, Bártfáról (a goth főtemplomnak déli része), Entscheidung der Hauptinstruction und Hauptform in der Architectur, Andeutungen der Bildungs-Praxis der Hellenen, Die alte Kathedrale v. Grosswardein, Kathedrale zu Cambray, Apátfalva, Bény, Pécs, Pozsony, Sopron, Győr és Nagyszombatról, székesfehérvári ásatásairól, Visegrádról (két csomag), Arányok, Felfedezésem, Kápolnák külscje, Magyarország czimere, A felépítendő m. akadémia épületének leírása a (hozzávaló aquareliel fólióban), St. Denis, St. Frount, St. Vital, St. Benignede Dijon, Concurs der Liller Cathedrale, A festészet ujjaszületése Olaszországban, A relief, Van Eyk és is-

kolája, Dürer, Albrecht, Rembrandt, Rubens, Akademie, Documente u. Polemie, Das Museum d. Gr. Fejérváry in Eperjes, Manuscript meines franz. Werkes, Brutus histor. Drama, Die Amodeer V. Aufzüge (két példányban, az egyik jegyzetes), Stephanus Drama in V Aufzügen, König Karl Robert Drama mit einem Vorspiel u. V Aufzügen, Magyarische Sagen, Ideen, Fragmente u. Verse; végre több csomag vegyes jegyzetekkel, vázlatokkal és jelentéktlenebb kéziratokkal, melyek között érdekes még a bécsi világkiállításra vonatkozó jegyzőkönyve, 1843/4-iki országgyűlésről szóló német jegyzetei, »Dr. Henszlmann irodalmi működése 1873. óta.«

Henszlmann kézírataihoz legközelebb állnak könyvatos munkái, melyeket egyetemi hallgatói számára irt össze. Ezek több példányban kerültek muzeumunkba és a következők: »Görög-római plastika, A classicaí plastika és festészet történelme, Párhuzam a classicaí és keresztény művészet között, Francia és csúcsives styl, Antwerpeni iskola és Hollandi iskola«. Mindegyik több negyedréti ives munka.

Ezek után áttérvén legtekintélyesebb hagyatékára a könyvtárra, ismét Henszlmann saját munkáit emelem ki, melyek könyvgyűjteményével együtt hozzánk kerültek: »Vierteljahrschrift (1843—44), A hellen tragoedia (1846), Kassa város ó-német stylü templomai (1846), Theorie des Proportions appliquées dans l'architecture depuis la XII. Dynastie des rois Egyptiens jusqu'au XVI. siècle, (1860 Paris), Mátyás király egykoru arczképei (1861), Székesfehérvári ásatások (1864), A középkori műépítészet (1866), Genesis der Kathedrale von Fünfkirchen (1870), Fructus laborum ad det. Ecclesiae Bacsensis (1870), Die Grabungen des Erzbischofs von Kalocsa Dr. Ludwig Haynald (1873), Die alten Kathedrale von Grosswardein, Góthok művészetéről (1874), Magyarország műemlékeinek rövid ismertetése (1876), Műrégészeti Kalauz (II. kötete 1869), Magyarország ó keresztény-román és átmeneti stylü műemlékei (1876), Egy pár szó Dürer Albert méltánylására (1878), Magyarország csúcsives stylü műemlékei (1880), Uti jegyzetek (1883), Nagyvárad ásatások (1884), Ausstel-

lung d. Landes-Denkmäler-Commission (1885), Ásatások V. téglagyár telkén Ó-Budán (1886), Uti jegyzetek a királyföldről, Nibelungen von Hanns Meltzn (1886), Ein italien. Künstler-Album, Die vierthürmige Kirchen in Ungarn, Das Amphitheater von Altofen, Mittelalterliche Baukunst in Ungarn, Rudera Abbatiae O. S. B. Báth-Monostor, Az ó-egyptomi művészetről. Végre az általa szerkesztett »Archeologiai Értesítő« egyes füzetei hiányosan.

A mi a könyvtár többi munkáit illeti, leggazdagabban van abban képviselve a művészetek története, régészet és aesthetika. És pedig lajstromomba kerültek Ballagi Aladár, Bubits Zsigmond, Bunyitay Vincze, Czobor Béla, Érdy László, Fraknoi Vilmos, Hampel József, Ipolyi Arnold, Király Pál, Kubinyi Ágoston, Nyári Jenő báró, Ortway Tivadar, Pasteiner Gyula, Rómer Flóris, Pulszky Ferencz és Károly, Radvánszky Béla báró, Torma Károly, Szendrei János és Széchenyi Béla gróf ez iránybeli ismert munkái, végre a Széchenyi-gyász (mely csak néhány példányban lett kiosztva a »legnagyobb magyar« halála utáni részvétnyilatkozatokból).

Idegen nyelvű munkák közül műrégészetiek: Baumeister, az ókori emlékekről, Beulé Carthagóról, Böttcher Athenről, Brunn Pergamonról, Curtius Ephesosról, Daremberg régészeti szótára, Dorst régi siremlékekről, Dümichen egyiptomi templomokról, Feydeau egyiptomi temetkezésekről, Gatterer a heraldikáról, Lindt a pásztorbotról, Mithof a hannoveri műemlékekről, Müller-Wieseler a régi művészet emlékeiről, Pesigny a piramisokról, Roscher összehasonlító mythológiái, Rosenberg az Erynniákról, Schrader a sirenekről, Schliemann, Archemenos és Trojáról, Steinhüchl régészeti kézikönyve, Ulrich Pergamonról, Wagen Angol-, Németország és Bécs műemlékeiről, Witte régi cserépedényekről és bronzokról irt munkái.

Építészettről szóló munkák: Beissel Sz.-Viktor-tempomáról Xantenben, Bleichrodt építészeti műszótára, Boisserée a kölni dómról, Carter Angolország régi műépítészetéről, Ehrenberg szótára, Elis a halberstadti dómról, Gailhabaud az építé-

szetről általában, Heideloff a középkori építészeti diszról, Le Duc három munkája az építészetről, Mallers műrégészete, Luchs breslaui gót építkezéséről, Kalenbach a középkori építészet története, Kreuser egyházi építészetről, Michelet a római fórumról, Mertens keleti és németországi építészetről, Möllinger a román és góth építészetről, Philander munkája 1557-ből az építészetről, Reber az ó, és középkori építészetről, Runge a régi tégláépítményekről, Schwechten a meissenai dóm, Semper a brixeni keresztfolyosóról, Stieglitz a műépítészet fejlődéséről, Thraun a német ép. műemlékekről, Verneith a bizancz építészetről Franciaországban, Tschischka a bécsi sz. István-dómról, Zestermann ősrégi és keresztény basilikákról.

A festészet szakirodalma képviselve van: Bartsch és Bergreen a képirásról, Bode a holland iskoláról, Burgmayer XVIII. századi munkája a szentek képeiről, Donner a régi falfestményekről, Didot a metszetekről, Flasch a görög edénydisz színezéséről, Jahn Polygnotos festményeiről, Jessen a világítéletről, Kekulé ókori festményekről, Kramer a görög agyagedények stýlje és készítési módja, Kugler a festőművészet története, Lermolieff az olasz mesterek művei, Lübke olasz festészet, Meyer a francia festőművészetéről, Moller a kölni dom falképeiről, Pervanoglu és Riegel az utolsó vacsora képeiről, Rahn boltozati képek Cilli templomában, Richter a ravennai mozaikokról, Springer a genesis képeiről a középkorban és az újabb műtörténet képei, Strube eleusisi képek, Vasari a művészek életrajzai olasz és német nyelven, Wessely metszetek ismeretére és gyűjtésére vezető kézikönyve, Woltmann a festészet története által.

Egyes képirók és festőművészek életrajzai és műveik bírálata: Cranach Lukácsról Helier és Schuckart művei, Dürer Albertre vonatkozólag Hahn Hauszmann, Imhoff, Lübke, Neuwirth, Oechhäuser, Rettberg, Roth, Salé, Stöger, Taussing, Trimmel munkái, legérdekesebb Dürer Albertnek magának két műve 1525 (Institutionum geometricarum libri) és 1532-ből (Symmetria partium hum. corporum); Donatellóról Müncz és Semper művei; Holbein Já-

nosról Amiette, Bechstein, Gedertz, Janssen, Rousseau, Rumohr és Woltmann művei, Holbeinnak munkája, mely egyszersmind az egész könyvgyűjteménynek legérdekesebb darabja és melyet maga Henszlmann is leg többre becsült »Les Images de la Mort« (a híres Todtentanz) 1547-ki kiadása Lyonból; továbbá Leonardó da Vinciről Jordan, Michel Angelóról Grimm, Maso di Finiguerra (a rézncetszés feltalálója) Rumohrtól, Rafaelről Springer, Rubensről Gedertz, Van Dyckről Hookham Carpenter, végre Wolgemuth méltatása Quandtól.

A szobrászatot csak a következő munkák képviselik: Bartoli Pietro Colonna Trajana (1672), Eméric David a francia szobrászatról, Bernouilli Aphrodite szobráiról, Petersen Phidiasról.

Az általános művészettörténetet illetőleg: Braun a művészet története, Bucher művészi iparról, Burckhardt az építészet, szobrászat és festészetről, Eitelberger Dalmátország műemlékei, Essenwein művészettörténeti képtársa, Garucci olasz műtörténete, Hirt a képzőművészetek története, Kinkel művészettörténeti munkái, Kugler műtörténete, Lübke műtárgyak és művészekről, Lützow műtörténeti folyóiratai, Lind a bécsi világkiállítás műtörténeti tárgyairól, Mayer általános műtörténeti szótára, Milchhöfer a művészet kezdetéről, Mothes a képzőművészetek kézikönyve, Murr műv. folyóirata, Müller Ede a művészet elméletéről, Pabst művészeti folyóirata, Piper a keresztény művészet mythológiájáról, Riegel a német renaissance s a németalföldi műtörténet, Riehl az erkölcsi mozzanat története a német művészetben, Schnase nagy műtörténeti munkája, Sulzer a szépművészetek elmélete, Voit a művészet emlékeiről, Winkelmann műtörténeti munkája.

Nevezetesebb történeti munkák: Brugsch-Bey, Champollion, Maspero, Mariette-Bey és Lauth az egyiptologiai, továbbá Duaker, Gibbon, Niebuhr és Virchow munkái az ó- és őskori irodalmat képviselik.

Aesthetikai könyvek: Bouterweck, Hogarth (Zergliederung d. Schönheit 1754.) Vischer és más kisebb jelentőségűek.

Bibliographiai szempontból még kiemelendők Luther Márton egy munkája: *Passional Christi* és egy régi latin növénytan czimlap nélkül, melyhez kötve van: »*Brunnsfels Otth Dr. Ander Theil des teutschen Contrafayten-Kreuterbüches*. Strassburg MVXXXVII., amely foliánssal museumunk incunabulumai a fentebbi hármat ideszámítva négygyel szaporodtak.

Az egész könyvgyűjtemény 570 művet 819 kötetben és számos füzetben tesz ki.

A könyvgyűjteményhez legrokonabb a rézmetszeteké, melyeket Doby Jenő budapesti iparművészeti intézeti tanár úr és a bold. hagyományozó unokaöccse, kivel együtt volt szerencsém a jegyzékbe vételt eszközölni — összeíratott.

A metszeteket és képeket kisebb-nagyobb tokokban találtuk és ugyanazokban szállíttattak rendeltetésük helyére.

Az első nagy *A*-tokban foglaltatnak Rembrandt von Ryn eredeti réz-karczai 142 darabban, utánzatai 5 db. és Böhm, Bucher, Novelli és más ismeretlen mesterekét 12 db.

A második kis *B*-tokban találtuk a következő hollandi és németalföldi mesterek műveit: Bega, Borcht, Brueghel, Berghem, Bloemaert, van Dyk, Everdingen, de Geyn, Goltius, Leyden, Lorr, Ostade, Meckenen, Roos, Rubens, Rugendas, Saftleven, Ruysdal, Tenies, Uytenbrouck, Veldes, Valcken, Waterloo és más ismeretlenekét 115 dbban.

A harmadik kis *C*-tokban: Aldegraf, Altdorfer, Beham, Bouchar, Cranach vagy Sunder, Chodowieczky, Balzer, Brand, Dietricy, Glockendon, Böhm, Burgmayer, Kohl, Klein, Penz, Rechberger, Ostendorfer, Schallhaas, Schänfelein, Theer, Wourwermann és más nagyobbbrészt német mesterek rézkarczai, réz- és fametszetei 236 drbban.

A negyedik kis *D*-tokban: d'Avila Callott Jaques, Caracci, Guido Reni, Lorrain, Londonis, Michel Angelo után ad Scultore, Rafael után Aquila, Bartoli és Ravenna és Raymondi, Salvator Rosa, Titiano, Paolo Veronese után Lefebre és több más olasz, franczia és angol mester rézkarczai, metszetei

s rajzai 154 dban és a középkori miniaturók gyűjteménye 50 képben.

Az ötödik nagy *E*-tokban úgy látszik Dürer Albert kultusza lép előtérbe, a mint általában már a könyvtárnál látuk, hogy Henszlmann sokat foglalkozott Dürerrel. E tokban van Dürer 123 eredeti réz és fametszete (a mi e gyűjteményt igen nagy becsüvé teszi), 6 másolata Marc Antontól, 7 másolata Böhmtől, 6 jelmezkép Dürertől és 6 fénykép az ő rajzai után.

A hatodik nagy *F*-tokban nagyobbbrészt Hogarth, Van Dyck, Dürer, Rembrandt és Rubens eredeti metszetei és lythographiái, szám szerint 187, Lotz után 5 rézkarcz és még 7 különböző rajz foglaltatott.

A hetedik nagy *G*-tok kivált Rubensnek van szentelve, kinek rézmetsző másolói Bolswert, Galle, Jegher, Hubert, Porzi, Pontius és Verstermann 127 képpel szerepelnek.

A nyolczadik nagy *H*-tok a képzőművészeti társulat kiadványait (64 db), különböző rajzokat és aquarelleket (71 db), fényképeket és térképeket (16 db), Buda bevételét (10 pld.), Dévény képét (5 pld.), Steindl műemlékek és Storno Csobáncz czimű képes műveit tartalmazza.

A kilancedik nagy *I*-tokban 18 különféle rézmetszet és 2 lythographia, bibliai jelenetek 25 db könyomatban Overbeck, Abbildungen aus der Geschichte der griechischen Plastik, Fischer, Historische Landschaften aus Oesterreich-Ungarn.

A tizedik nagy *K*-tokban mindenféle fényképek, a tizenegyedik *J*-ben régészeti és építészeti művekről felvett fametszetek és a tizenkettedik *M*-tokban Dürer metszetei után készült 15 fénykép foglaltatott.

A következő öt nagy tokban különböző képes szakmunkák, rajzok és vázlatok voltak, melyek közül említésre méltók: Bigaud térképe Franciaország történeti műemlékeiről, Dürer Arc. triumphal de Maximilian (1790) cz. műve, Grimm Atlas v. Asien, Henszlmann francia műveire való rajzok és metszetek, a pécsi krypta s a székesfehérvári kiásott templom tervrajza, Henszlmann sajátkezű rajzai sz. Erzsébet életéhez a kassai főoltár képei után, Hübsch, Altchrist-

liche Kirchen (metszetekben), Mariette Musée de Boulaque nagy folio fényképekben, Overbeck Kunstmythologie, Ritter u. Oetzl Handatlas v. Afrika, Sprosse Originalradirungen v. Rom, Schulek a budavári főegyház helyreállításának tervezete, Schulz szatnári felvételei, Wouwermann művei (1737), a »Wiener Bauhütte« több évfolyamu képekkel, a képzőművészeti társulat albumlapja, Facsimile der Originalzeichnung des Domes zu Köln (1837), különböző fényképek, fénynyomatok (a magyar ötvösműkiállításról stb.), szalmapapírra vett paúzák és több effélék.

A hagyaték rézmetszeteinek és rézkarczainak száma körülbelül 1050-re rug; a ki tudja mily nehezen és sokszor mily nagy költséggel szerezhetők csak meg az ily kiváló és régi rézmetszetek oly nagy számban, csak az fogja megbecsülhetni mily nagy értéket képvisel e ritka gyűjtemény.

Ezeken kívül van több metszet keretben is és pedig: Dürer arczképe bronze relief keretben, Dürer három darab metszete egy keretben, Henszlmann Róbert Károly és Nagy Lajos emléke, egy altemplom (kézirajz) és egy templom belseje külön-külön keretben, Marc Anton 3 metszete, Mantegna 2, Rembrandt 9 metszete egy-egy keretben, Rubens egy sajátkezűi kézirajza és végre Rubens 7 db. metszete egy keretben.

Nagyértékű régi festmények: Krisztus a kereszten Guido Reni-től, Christoforus Barnus 1501-ből, Katharina a Medicis fára festve, Silen vászonra festve Jordanus-tól, Mária térdelő helyzetben németalföldi mestertől, chinai festmény, egy gobellin keretben és a m. tud. akadémia épületének gothi izlésű tervezete Henszlmann-, Gerster- és Freytől.

Legvégre hagytuk a régiség-gyűjteményt, mely csak egynéhány értékesebb darabot rejt magában; de azért nem tartjuk érdektelennek a legtöbb darabot kor szerint felsorolni: Négy kő-ék a svajczi czölöpépítmények korából, huszonöt bronzkori tárgy, egyiptomi fába vésett istenség, egy egyiptomi istenségnek töredéke (hyppopotamosnak feje), dioskur és Kybele (két görög bronz alak), római kerek fémtükör a hátlapján két vivó alak, Medusa-fő (gypsmásolat etrusiai munka után),

öt kis bronzalak különböző korból, agyagemlék Jupiter, Neptun és Pluto mellképeivel és jelvényeivel, román elefántcsontfaragvány (melyen oroszlán ökröt győz), kis oltáralaku bronz amulette (milyet a görög hitűek ma is viselnek), czimerrészlet kettős kereszttel t és c minuscula góth betűkkel, egy másik kőczimer töredék koronával, egy kis oszlopfő, angyalfő kőből góth izlésben fragva, két kéz és egy láb fából szintén góth stylben, góth kőékitmény töredéke, régi törött kereszt, két góth pecsétnek gypszlenyomata; több fémtárgy, késnyél csontból, régi csatt, üvegtokercs és más üvegtöredékek valószínűleg Henszlmann székesfehérvári ásatásainál kerültek napfényre, öt darab opál, kemény fából faragott babér- és tölgy falevél-koszoru és kilencz gypszalak; de mindezeknél értékebbnek tartotta maga a nagynevű tudós egy elefántcsontból faragott, régi billikomot, melyen a féldomborművek Poscidont nereidák és tritonoktól körülvéve ábrázolják.

A kis éremgyűjtemény következő darabokból áll: görög ezüst pénz egyik oldalán női fej, másikán bika emberfejjel, fölötte genius, két római érem, 12 más régibb, egy pénzdarab Hunyadi János idejéből, két denár Mátyás király idejéből, másik három 1611, 1615 és 1619-ből, továbbá egy Zápolya János, 2 II. Ulászló (1505), egy I. Ferdinand (1553), II. Ferdinand (1627), Ernest bajor herczeg és I. Lipót (1703) idejéből; végre 12 kisebb jelentőségű régi és 13 db. újabb érem.

A ki ezt a szárazon idevetett vázlatot tekinti, láthatja mily segédeszközökkel élt nagynevű tudósunk, hogy részben képezze magát, részben a külföldi forrásokból merített tudományt hazánkban átültesse s önállóan tovább fejleszse.

Ezek, mint e füzetben közzétett titkári jelentésből kitünik, már idekerültek Kassára; de mindaddig holt kincsek maradnak, míg egy alkalmasabb muzeumi épületben méltó elhelyezést nem nyernek; mert Henszlmann végrendeletének 3. pontjában óhajtja: »Az első pontban említett gyűjteményeket Kassán rendezze unokaöcsém Doby Jenő budapesti tanár stb.»

A hagyományozó ez utolsó óhaja pedig csak úgy lesz teljesíthető, ha a mostan tultömött muzeumi helyiségek helyett újabb és czélszerűbb termeket, tehát könyvtárnak va-

lót is nyerhetünk a tervbe vett új felsőmagyarországi muzeum-épületben.

Habár csak ezt is jelezhetnők e hagyaték következménye gyanánt, hogy jelentékeny szaporításával hazánk minden vidéki muzeumát gazdagságban fölülmuló gyűjteményeinknek új, a kor és tudomány haladásának megfelelő, monumentalis épületet szerzett közvetve, máris igen nagyra kellene azt becsülnünk; hátha még a hagyományozott gyűjtemények belbecsét, hátha még a hagyományozó tudós nagy hírnevét, hátha még ragaszkodását és szeretetét tekintjük hazája, szülőföldje iránt: kell, hogy a hódolatig fokozódjék tiszteletünk a tudomány e boldog emlékü apostola iránt!

Récsey Viktor.

Rómer Flóris.

— Római Ferencz. —

Ez évi márcz. 18-án fájdalmas hir kelt szárnyra Nagyváradról. A hir beszólt palotába, kunyhóba, s kunyhó és palota egyaránt megértette, hogy Rómer Flóris — meghalt...

A tudomány és hazafiság gyászt öltött; a tanítványok szívéen átnylallott, s a Felsőmagyarországi Muzeum tiszteleti tagját siratta.

Az »Archaeologiai Értesítő« nagynevű alapítója befejezte földi pályáját.

Tanítványai közé tartozom. Ott voltam az »Archaeologiai Értesítő« bölcsőjénél. Dicsekedtem a mester bizalmával és jóságával. Legyen azért ez igénytelen koszoru, melyet szinte két évtizede kötöttem, akkor az élő tudósnak,¹⁾ legyen az ma a megemlékezés nem hervatag jele elhunyt tanárom fejfáján!

* * *

A régiségtan művelése nálunk nem éppen újabb keletű.

A m. tud. Akadémia kebelében már 1858 óta külön bizottság foglalkozott archaeológiával. E körben találkoztak: Arányi, Erdy, Henszlmann, Ipolyi, Mátray, Paúr, Rónay J., Szalay Á., Toldy F., Torma K., Wenzel G. stb. — Egy-egy Ebenhöch, Könyöki, Lehoczky T., Lipp, Myskovszky, Nyáry J. b., Schulcz F., Storno és mások személyében a vidéknek is kiju-

---

1) Magyarország és a Nagyvilág. 1870. jul. 10. sz.

tott a maga szorgalmas, avatott bűvára. Nem is volt egyéb baj, csak az, hogy a nagy közönség miatt az a bátor csapat ugyan tehetett, amit akart! Ki törődött volna archaeologgal, kódarabbal, cseréppel meg ócska vassal? . . . Vagy igen, mi is archaeologokká lettünk. Gyűjtöttünk, mint a — »szarka, mely a csillogó tárgyakat fészkébe viszi« ; kutattunk, helyesebben: dúltunk előkészület és terv nélkül. Ha aztán műemlékeinket a pusztulás meg nem örölte, s leleteinkből valami sértetlenül került a szakember kezébe, nos, ezért a nagy közönséget illette az elismerés? —

Egyszer végre, mikor Vogt ellátogatott hozzánk, hazai lapok fölfedezték, hogy eppur si muove! Hamarosan fölkapaszkodtunk az európai civilisatio magaslatára, még pedig igazán könnyű szerrel, mert csak azáltal, hogy »Vogt előadásaira oly szép számmal elmentünk«, s »külföldi tekintélytől idegen nyelven« élveztük, amit évek előtt »saját nyelvünkön« élvezhetünk volna! Más szóval: a nagy közönség nem is sejtette, úgy látszik vezérei sem, hogy az őstörténelemnek már régen akadtak uttörői itthon is, és hogy id. Kubinyi F., Szabó J., Pulszky F. stb. bizony nem rejtették véka alá tudományukat! ¹⁾

Voltak tehát őrszemeink, kik jó nevünkért résen állottak, s volt közönségünk, mely — az értelmiséget sem véve ki — hideg, közömbös maradt.

Ily viszonyok között, 1868. nov. 15., indult meg az »Archaeologiai Értesítő« azon végből, hogy a közönséget régészeti mozgalmainkról minél gyorsabban és minél olcsóbban tájékozza, az archaeologiai tanulmányoknak pedig annál sikeresebb lendületet adjon. Arra volt szükség, hogy a régészet népszerűvé legyen. Azzá is lett nemsokára. Népszerűvé tette az az egyszerű benczés, akadémiai tanár, ki, mikor a pesti múzeumban Jellačić ellen szónokoltak, ott figyelt a tornáczon; az utász, a menekülő, a fogoly és ismét tanár, kinek gyűjtő szavára és beszédes példájára ép oly gyönyörűséggel botanizált, vagy ásott a győri diák a »honvéd«-ligeten, mint a mily gyönyörűséggel dolgozta ki az egyetemi hallgató régészeti

1) Archaeologiai Értesítő. 1870. márcz. 15. sz

zsengéit s követte mesterét a hajdani Aquincum classikus földjére — böngészni, okulni!

Az archaeológiát nálunk Rómer tette népszerűvé. A régi közöny erősen megcsappant, s aki azelőtt félve dugdosta régiségeit, most elhozta s örült, ha Rómernek s ezzel a tudománynak kedveskedhetett.

Az az eleven kis lap gyúpontja lőn a rokontörekvésűeknek, kiknek száma folyvást növekedett.¹⁾ Ha a közöny vidékenkint föl-fölkötötte a fejét és csüggedés környékezte még a buzgókat is — Rómer nem csüggedt. »Be kár volna — írja egy ízben — kedvét mások hidegsége miatt veszteni! Vagy azért, hogy nálunk későbbben pitymallik, mint kelet felé, ne is keljünk fel és ne is dolgozzunk! . . . A sok gyáva miatt a vitéz nem hátrál — és csatát nyer! . . . Vannak kellene annak lennie, ki roppant haladásunkat ez irányban nem látná; és hogy ez évről-évre jobbra fog fordulni, hiszem; mert, ha ezen hit nem ösztönözné, ma tenném le tollamat és írnék nagyobb előnyökkel és hírnévvel a németek és francziák számára«. — Vagy máskor: »Ne legyenek annyira kislelkűek . . . Ha kedvemet elvesztettem volna, midőn Győrött nyúzárnak, avatagárnak, rongyszedőnek csufoltak és tömödei tanítványaimat még az iskolából is ki akará egyik collegám utasítani, volna-e most győri muzeum? Ha nem lehet egylettel működni, működjenek egylet nélkül, de működjenek . . .«²⁾

Mintha rohamra tüzelne, mint Buda előtt; utászokat, uttörőket akkor is, most is! Csakhogy akkor falak, most közöny ellen, melyről tudnivaló, hogy ha egyszer megfészkelte magát valahol, nehezebb megvívni, mint bármely tömör kőfalat.

Buzdít, lelkesít, s ha kell, ostorral, a gúny ostorával robban a léhaságra. A magyar író sorsa ott kísért körül; de ő nem esik kísértetbe. Van hite és — szerencséje, mert hitében nem csalatkozott . . .

1) Megtetszik a lendület az arch. bizottság levéltárán, melynek számai, mint emlékszem, csak az 1868—70-ki évekre nézve is vetekednek az egész előző évtized e nemű eredményével.

2) Arch. Értesítő. III. 26. és 46. l.

Rómer munkálkodott fáradhatatlanul. Irt sokat, gyorsan alaposan. Küzdött, áldozott. Méltó volt, hogy annyi küzdés jutalmát vegye! — Végre a szaktudomány jövőjét biztosítottának látja. » . . . Hazánk lelkes hölgyei is részt kezdenek venni komoly foglalkozásainkban.« Már nem ír »egyedül a sajtosnak«; sőt a »háladatos tanítvány«, József főherczeg, arról győzi meg, hogy »tudományunk már a legmagasabb körökben is számíthat méltánylásra.«¹⁾

Az Értesítő előfizetői 1870. lassankint fölszaporodtak 120-ra. Volt 2 hölgy-előfizetője is. »Csekély szám — jegyzi meg a szerkesztő — de mégis valami.« — Igaz, a kezdet nehézségei egyre mutatkoznak, s tudósunk még adós volt azzal a nyilatkozattal, hogy »ha a tudományos pangás jövőre is így tart«, mint eddig, úgy lapjára ellenmondás nélkül odateheti a szerkeszti helyett, hogy — írja Rómer Flóris.²⁾

Az Arch. Értesítő mögött ma, az arch. bizottságon kívül, jól szervezett hatalmas társulat áll: az »Orsz. Régészeti és Embertani Társulat«, több, mint 400 taggal. — fejlemény, melynek kulcsát Rómer ritka tevékenységében birjuk . . .

* * *

Rómer Flóris szül. Pozsonyban, 1815. apr. 12-én.³⁾

Alig hogy föltárlt előtte az ismeretek világa: vasszorgalommal és kitartással csüngött főleg történelmi és régészeti könyvein. Az a világ az ő világa volt, s benne legkellemesebb percei, melyeket egyik tanára körében tanulva tölthete. E tudományoszomj csak nagyobbra vált a sz.-benc-rendü növénydék-papban, ki éjt-napot egybevetve, kizárólag tanulmányainak élt. — Ez időtt már több, részben koszoruzott dolgozata jelent meg hazai és külföldi lapok hasábjain.

A bölcsélet-tudori fokot elnyervén, tehetsége számára a győri gymnasiumban nyílt tér. Mint a természettan tanára, fővesszéttel kezdett foglalkozni s a vidék flóráját majdnem tel-

1) U. o. 22., 73. és 90. l.

2) U. o. 122. és 288. l.

3) Győr-megye és város egyetemes leírása. 644. l.

jesen összeállítá. Hivatalos teendői mellett olajfestéssel mulatott, s hogy magát a tájfestésben kiművelje, Svoboda Rezső és Szále János társaságában, beutazta a Balaton partjait és a Bakonyt.

Győrből a pozsonyi akadémiához helyezte át főnöke ugyanazon minőségben. A fűvészetre helyűtt is kiváló gondot fordított. Hogy tanítványainak alkalmat szerezzen botanizálásra, a pozsonyi ligetet fűvészkertté alakítá, másrészt az orvosi, gazdasági, ipari növényeket — tudományos elnevezéseikkel és hasznuk rövid leírásával — összeállítá. Ezenkívül nyilvános előadásokat tartott, melyekre Pozsony minden rendűrangú lakosai tömegesen szoktak volt seregleni. Ez előadásokat azonban az akadémia, sajnos, utóbb megszüntette.

Az országgyűlés kezdetén (1847. nov.) meghívást vett József főherczeg mellé természetrajz-tanítónak. Mily sikerrel járt el e tisztségben? — arról bizonyoságot tett maga a tanítvány, ki Rómer tárgyában fényes előmenetelt tanúsított, s aki, mint botanikus, hazánkban ma tekintély, s bizonyoságot Anders altábornagy, kinek felügyelete alá a főherczeg neveltetése tartozott, s akit tapasztalatai azon vallomásra késztenek, hogy a természetrajzi órák s a mester-rendezté tudományos kirándulások a főherczeg előtt nemcsak a legkedvesebbek, legeredményesebbek valának, de mindenháa legélénkebben fognak emlékezetében főnnaradni. Ennek következtében az altábornagy az üresedésben levő egyik nevelői állomással kínálta meg Rómert . . . Ám a tudóst annyira áthatotta a szabadság szelleme, hogy — elhagyva kényelmet, bőséget — lejött Pestre, s az érintett muzeumi szónoklatra a szerviták udvarán a pesti önkéntesek sorába állott — közlegénynek. Százada kivétel nélkül mérnökökből, papokból, ügyvédekéből és tanulókból alakult. ¹⁾

---

1) Ez életrajzi vázlatban általán, a szabadságharczczal összefüggő részében pedig kizárólag azon adatokra szorítkozom, melyeket közvetlenül nagynevű tanáromtól bírok. Ugyane rész időrendjének ezuttal megkísérlött meghatározásában jobbára Gelich értékes munkája: »Magyarország függetlenségi harcza 1848—49-ben«, volt segítségemre.

Rómerből — Római lett, az akadémiai tanárból — közvitéz, s bár tiszti rangot ajáltak föl neki, mint közlegény vett részt a parndorfi táborozásban (1848. okt.) Zászlóalját azonban föloszlatták, s ő a zászlóval visszatért Pestre.

Nyugta nem lévén, (nov.) az utászokhoz soroztatta magát, szintén közvitézkép, de Kazinczy ¹⁾, zászlóaljparancsnok, már ugyanazon napon délután valóságos őrmesterré léptette elé a tudóst, ki most tanítványaiból az altiszti kart szervezé.

Győrött (decz.) tisztté nevezték s e minőségben részt vett a kismegyeri, püspökerdei és szabadhegyi sánczolásokban. Idejét egyébként utászkar munkák tanulmányozására fordítá s ha megállapodásuk tovább tart, az altisztek tanáráként működött volna.

Visszavonultak.²⁾ — E visszavonulás alkalmával történt, hogy a fővezénylet két zászlóaljukat Győrött feledte. A tábor az ugynevezett mészáros-uton nyomult előre, Rómaiék ellenben a vásártéren állottak — másfél óráig, mignem a püskökvárba küldött segédtiszt azon hírére, hogy ott már egy lélek sincsen, megindultak a gönyői uton, azt vélvén, hogy a sereg is arra távozott. — A Galamb-vendégfogadóig semmi sem zavarta honvédeinket, azon túl azonban ágyuzás hallatszott: a Dunán átjött császáriak ágyuzása, akiknek csapatunk, két huszár jelentése szerint, egyenesen a torkába sietett. A helyzet fenyegetővé vált. Az őrnagy már arra gondolt, hogy fehér kendőt tűz ki . . . Ekkor Római, ki a tájat jól ismerte, a zászlóaljakat a szent-iváni erdők mögé vezette, s dél felé baj nélkül értek Karger táborába (1848. decz. 27.)

Különben Római az egész (téli) hadjáratot végig küzdötte. A Tiszán túlról többször a legveszedelmesebb küldetéssel bizta meg a hadvezénylet, s tudásunk mindig emberül állta meg helyét. Ezért, érdemei méltatásaul, 1849. márcz. 30-án, a 2-ik zászlóaljhoz főhadnagygyá nevezték.

1) Gelich, I. 452. l. — III. 500. l. jegyz.

2) A felső-dunai magyar hadsereg Pozsonyt (1848. decz. 16—18.) odahagyván, Győrre érkezett, ahonnan 9 napos szünet után (decz. 27.) folytatta visszavonulását. — Gelich, II. 116—131 l.

Az aprilisi hadjáratban (apr. 4.) T.-Bicskénél találjuk őt. Az ütközet elején látván, hogy az a magyar seregre nézve kedvezőtlenül alakul, századával — melyet, mint idősb hadnagy, Fogato hadnagygyal vezényelt — visszavonult s az egyetlen átjáró: a Tápió hidja mellett, kerítések, tetők, kutkavák stb. fölhasználásával, a nagyon mély és széles árkon másik átjárót hevenyészett, annyira, hogy a tüzéség áthajthatott a hidon, a csapatoknak pedig csak övig ért a pocsolya, — bár mindamellett így is igen sokan fúltek bele.

Nem csekély föladat várt rá az isaszegi (apr. 6.) csata előtt, amikor, hogy az ellenség hátulról ne támadhasson, Vecsés, Üllő és Monor között föl kellett szedni a vasuti sineket s a mikor kevésben mult, hogy őt Monoron az a német szakasz, mely a mozdonygyal Üllőről alábocsátkozott — nagy-pénteken — el nem fogta.

A szabadságharc e szakában ott volt Római a váci ütközetben (apr. 10.), az ó-barsi hidépítésnél (apr. 16. —), valamint a komáromi és budai sánczolásoknál. Ez utóbbi helyen az ostromágyuk nagyobb sánczát az ő százada készítette. A vár ellen intézett rohamban először a laktanyai nagy kerek-sáncznál kísérelt támadást, másodszor a bécsi kapunál, ahol lábtókon be is nyomultak a várba (máj. 21.)

Ostrom után a sánczok lebontásához fogtak. E munkálatoknál — a laktanyától a fehérvári kapuig terjedő vonalon — ismét találkoztunk Rómaival. — Itt hallotta, hogy a hadügyminiszter kinevezte ludoviceumi tanárnak.

Budáról Komáromig jutván, a komáromi és váci csaták (jul. 2—17.) részese, Vácztól Debreczenig, Nagy Sándor tartálékában, átjárókat zárt el, hidakat rombolt, sokszor a legveszedelmesebb helyeken, csak egy huszár-szakasztól védve s rendszeren a szükséges étkezés meg pihenés nélkül.

Debreczennél aztán véget ért katonai pályája. Századát az (aug. 2.) ütközetben szétverték, s ő bujdosóvá lett. Terve az volt, hogy Árván át a külföldre menekszik. E terve azonban meghiusult. Utjában a nagy-szalatnai postamester — (kihez a két fiatal Abafival, menhelyet és lovakat keresendő, mint Kál-

mán fia ismerősei, bizalmasan fordultak) — társaival együtt elfogatta.

Selmeczbányára, Lévára, Nagyszombathra, majd Pozsonyba hurczolták, hol több havi szigorú fogság után, vasban töltendő nyolcz évre ítéltek s először Bécsbe, utóbb Olmützbe, végre Josefstadtba vitték, — mig nem 1854-ben, öt évi szenvedés után, kiszabadult.

Ekkor Pozsonyba internálták s Rómer — József főherczegnél keresett menedéket. A tanítvány méltó volt önmagához. A kérő-levéltre azt írta, hogy sohasem fogja megengedni, hogy azt, akinck a Fölség megkegyelmezett, bárki bántalmazza. — A kegy, melyért Rómer folyamodott, külföldre szóló utlevél volt. A főherczeg közbevetette magát, és csehországi táviratára Budáról az lőn a válasz, hogy — Rómer nemcsak az ország határát nem fogja átlépni, de még Pozsonyból sem fog kimozdulni!

A főherczeg végül saját pozsonyi házát ajálotta menhelyül, foglalkozásul pedig az ő kedves tanácsosa fiának nevelését.

De hátra volt az egyházi vezeklés. Ez Bakonybélben hat hónapig tartott. Idejét itt a földtannak és állattannak szentelé; rendezte és gyarapította a zirczi apátság és a pápai gymnasium gyűjteményeit. Vezeklése alatt azzal a gondolattal foglalkozott, hogy átléphet a világi papságra. A primás meg is ígérte a főherczegnek, hogy fölveszi Rómert; mindamellett a dolog vége az volt, hogy maradnia kellett. Később meghívást vett az Erdődy-családhoz, s most több hónapig kutatott Horvátország éjszaki részén s gyűjtött ásványokat, állatokat.

E szük működési kör, természetesen, nem elégíthette ki. A nyilvánosság vonzotta. Oda vágyott vissza. Folyamodott tehát főnökéhez, hogy hívja haza.

Haza kerülvén, egy darabig Győrött rendezte a gyűjteményeket, majd — husvétkor — áthelyezték Kőszegre, az első osztályba. Megérkezése bizonyos riadalmat keltett. Legalább a rendőrség, nyomban első tanórája után, megsürgönyözte Sopronba, hogy micsoda veszedelmes ember lépett föl! De hát az a kis zivatar is elsimult. Schwabenau lovag, helytartó-tanácsos, hallván Rómer korábbi tudományos működéséről, szemé-

lyes ismerettség híján sem látta a dolgokat oly sötéten, mint közege; sőt azt is megengedte Rómernek, hogy a következő évre átmelessen Győrré.

Eközben a halál elragadta öcscsét, a kimlei lelkészt. Helyébe őt küldte a püspök ideiglenes administratornak. Erre aztán érdekes versengés tört ki a kimleiek és Óvár között. Azok Rómert óhajtották lelkészökiül, az óváriak egyhangúlag meg is választották, sőt kijelentették, hogy elvárnak akár két évig, csak Rómer legyen a plébánosuk — de hiába! Az előljáróság annyi akadályt tudott e közszeretettü férfinak elé gördíteni, hogy az állomást el nem nyerhette.

Az 1857/8. tanévvel ujlag Győrött tanított a főgymnasium alsó osztályaiban természetrajzot és alapított — muzeumot.

A győriek egyszer csak azon vették észre magukat, hogy olyan muzeumuk van, mely a vidéken — nemcsak Magyarországon — ritkítja párját.¹⁾ Sétateröket is ő rendezte, s a honvéd-liget neki köszöni létrejöttét. Fát, munkásokat maga szerzett hozzá. Munkásai, emlitém, tanítványai voltak.

1860. a m. tud. Akadémia természettudományi osztálya levelező tagjának választotta. Több külföldi tudós társaságnak már előbb tagja volt. Azóta is több felől tisztelték meg tagsági oklevéllel. — Volt győrvármegyei és városi képviselő is.

Végre eljutott Pestre. — 1861. az Akadémia kéziratos és éremtárnoknak választotta. Mindössze 300 frtos hivatal volt biz' ez, de az a gondolat, hogy Pesten egyes-egyedül a tudománynak élhet és Schwendtner barátságos ajálata, mely a 300 frthoz szállást kínált, elfogadhatóvá tették amaz állomást.

Alig érkezett Pestre, nagy meglepetésére, a kir. főgymnasiumhoz hívták igazgatónak. — Időközben megkezdte magántanári előadásait is az egyetemen a régiségtanból, melynek utóbbi rendes tanára lőn.

A tudós legszebb álma azonban tán akkor valósult, mikor a m. n. Muzeum régiségtárának őrévé nevezte a megér-

1) Az alkotás jó kezekbe került, s Méry Etel, a muzeum lelkes őre, kedves emlékü volt tanárom egy közlése kapcsán, már 1869. boldog büszkeséggel kiálthatott föl az alapító: »A győri muzeumnak ki ne hallotta volna hírét!« — »Arch. Értesítő« I. 146. l.

demlett bizalom. Erre vonatkozólag mondotta — ahogy csak tudós szólhat, aki rajongó lelkesedéssel öleli tárgyát — : »Olyan állásban vagyok, melyet semmivel fel nem cserélnek . . . . !«

Pályája zenithjén állt.

* * *

1867. az országgyűlés a párisi világkiállításra küldött régiségek őreül egyhangulag Rómer Flórist választotta. Menyire igazolta Rómer ezuttal is hirnevét, kitűnik abból, hogy a tárlati bizottság tudósunk nevével ékes nagy ezüst éremmel jutalmazta, Ő Felsége pedig kir. tanácsossá nevezte.

1869. a Corvin-könyvtár érdekében buzgólkodott, utazott. Utazásainak számos becses adatot köszönünk. — 1871. az Akadémia rendes taggá választotta. — 1876. a budapesti ősrégészeti és embertani nemzetközi congressuson a külföld elismerését aratta számunkra.

Jánosi-i czimzetes apát, 1878. nagyváradi kanonokká lőn, kinek a haza és hazai tudományosság ügyében szerzett érdemei köré, az egyház és vallás szolgálatában átélt félszázad a mult évben vont glóriát.

* * *

Ismétlem : Rómer munkálkodott fáradhatlanul. Irt sokat, gyorsan, alaposan.

1861. barátjával, Ráth Károlylyal, megindítá a »Győri történelmi és régészeti füzetek«-et, melyek csakhamar kiváló figyelmet ébresztettek. E füzetek, valamint a »Tudománytár,« az »Archaeologiai Közlemények«, az »Arch. Értesítő« vagy a »Római föliratos emlékek« (Acta nova Musei Nationalis. 1873.) stb.¹⁾ — a mélyreható tudomány és rendkívüli szorgalom hangos tanui. Ugyanazt hirdeti a »Bakony« (1860.), mely a Bakony természetrajzi és régészeti leírása és Rómer archaeologiai működésének mintegy nyitánya. — »Magyarország földirati és terményi állapotáról a középkorban,« »Árpás és a móríczhidai, sz. Jakabról czimzett prépostság története« (1869.)

¹⁾ Stb. Egyik legrégibb munkatársát gyászolja Rómerben a — Vasárnapi Ujság. 1889. 12. sz.

vagy a »Műrégészeti Kalauz« (Óskor. 1866.) díszére válnak tudományos mozgalmainknak. Különösen ez utóbbi munka — melyhez fogható könyvet, az anyag czélszerű és szervezatos földolgozását tekintve, mint egyik legilletékesebb szakember megjegyzi, egész Európa irodalma nem birt fölmutatni — észrevétlenül kedvelteti meg a laikussal a régiségtant. — Rómer szól abból, az a Rómer, aki ép úgy értette a salonok nyelvét, mint a népet!

* * *

Mit mondjak még? Mondjam, hogy abban a magas, erőteljes alakban a szellem rugalmassága s a tudás vágya, a bámulatos kitartás és ritka képzettség, — nemes, jóságos szívvvel egyesült? Minek mondanám!? Hiszen ezt tudják mindazok, kiknek útja valaha Rómerhez vezetett. S ezek sokan, nagyon sokan vannak! —

1870. hire járt, hogy Rómert honvéd-tábori főpapnak szemelték ki. Aggódva kérdtük akkor, ily kinevezés nem jelentene-e a tudományra veszteséget? De őa mienk maradt. — Ma nem kérdünk semmit. Érezzük, hogy elvesztettük. Csak művei, példája, emléke a mienk! —

Az áldó kegyelet sóhajtva gondol arra a csöndes sirra, mely a nagyváradi temetőben — Rómert: az embert, a tudóst és hazafit takarja! . . . . .

Dr. Rössler István.

Egy régi város.

Még állanak a szentegyházak, melyek látták városunk falai közt az Anjoukat, majd Mátyást, az igazságot; még tanuskodnak a régi Kassáról a városfalak a mai belváros délkeleti és északnyugati részén; a multról regél egy-egy gótikus kapuzat; hanem az utolsó Árpádról aligha szólhat egy kő is a sz. Mihály kápolna kövein kívül.

Nem is csoda, mikor a házak legnagyobb része ekkor még mindig csak faépület s épen ezért a pusztító tüzvész oly gyakori; Ottó, freisingeni püspök 1147-ben megfordul Magyarországon s itt náddal fedett kunyhókat, faépületeket lát s csak ritka esetben bukkan kőházakra; a lakosság, ha az időjárás kedvező volt, még mindig legszivesebben sátrak alatt tanyázott.

Kassáról a tatárjárást nem szólnak emlékeink; hitvány fiai állhatott a következő három század kincses városa helyén.

A XIII. század elején hat el hozzánk Szilézián és Krakkón át a flamand eredetű németiségnek keletre törő áramlata s itt, a Hernád partján ipari, de főként kereskedelmi érdekeinek ápolására kedvező talajra bukkan s várost épít, melynek már 1249 előtt — ma már ismeretlen — kiváltságai vannak; 1283-ban áll a mainak helyén a XIV. század folyamán elpusztult régi sz. Erzsébet egyház, a hozzá épített kórház s déli szomszédságukban a sz. Mihály temetkező kápolna; 1290-ben lakossága megszabadul a vármegyei esperes lelki fenhatósága alól

s két évre rá a dézsmának természetben való beszolgáltatása alól évi 15 márka ezüstön megváltja magát; 1297-ben itt székel a kamaraispán.

A XIV. században története már oly széles medret ás, hogy annak vázolását — nem az lévén célunk — meg sem kísértjük.

Ekkor épül meg a város körfala. A szücsök 1307. évbeli czéhszabályzatában olvassuk, hogy az idegeneknek tiltják a város falain belől űzni a mesterséget¹⁾ s ha a falakra való hivatkozás nem csupán hivatalos frázis, úgy azoknak tisztességes koráról tanuskodik.

Minden kétséget kizáróan fennállanak azok 1347-ben, Nagy Lajos kiváltságlevele szerint oly bünösnek, a kinek nincs örököse vagy rokona, ha szökevényynyé lesz, vagyonából a sértett feleket ki kell elégiteni s ha marad fenn valami, az Kassa erősítésére (ad opus castri Cassensis) fordítandó; ha pedig polgárai közül valamelyik végrendelet nélkül hal meg, vagyonának kétharmada ugyane célra tartassék meg.

A falakon — legtöbb városunktól elütően — a kereskedelmi érdekek tekintetéből négy és pedig a mai főutca alsó és felső végén s a malom és forgácsutca²⁾ (Faulgasse, platea putrida) irányában hagynak kapunyílásokat.

A várost vízárók is köríti és pedig nem a már akkor is meglevő malomárók, hanem egy ezzel közlekedő keskenyebb körcsatorna (1378.); a malomárkon (1377.) több malom áll.

Ezeneken túl vannak a lakosok majorságai (allodium), melyekből csakhamar megalakulnak a külvárosok (suburbium 1463.); távolabb szántóföldek, rétek az u. n. Auban (1408.) s a közeli halmokon szőlőkertek (1275.)

A lak-, szálló- és tárházak az itt kereszteződő s az északi kereskedelemre nézve elsőrangú országút mentén, a mai

1) » — keynen awszlendischen Gast von den daz Inn czugehoeret in der Stadtmawre erlwenben sullen czu erbeyten.«

2) A forgács-utca neve a német faulgasséból vált magyarrá; a XVII. szbani főlgács-utca; mint XV. szbani latin neve bizonyítja, a városnak egészségtelen, talán mocsaras része volt.

fő-, malom- és forgács-utca irányában épülnek meg; a ringnek a forgács-utczával képezett szögletén 1493-ban a »dy kalde herbrig« nevű szálló ¹⁾ áll.

A falakkal s az emelkedő forgalommal épül meg a ring (circulus, theatrum civitatis); a kereskedők »házukat — írja Salamon F. — úgy építették, hogy az emeleten maguk lakván, földszint mind raktárjuk megférjen, mind az árulás kényelmes legyen. E célra a teleknek az utca felé nem kellett szélesnek, hanem elülről hátra jó hosszúnak lennie. Minthogy pedig az a szokás megmaradt, hogy a kereskedő belül, a vevő kívül álljon, a háznál is alkalmazták azt a sipkaellenző-forma, messze kinyúló födelet, melyet kikönyöklő gerendákkal feltámoogatva ma is lehet látni itt-ott régibb városainkban. Egy jóval szilárdabb más építés-módor ugyanezen célra szolgált. A kereskedőhelyiség elébe ki az utcára egy kő-boltívet építettek, mely elfödte az utcái járdát.«

E ring emlékezetével sűrűn találkozunk a XV. szbéli jegyzőkönyvekben s a főutczai házak építés-módja is egykori létele mellett szól; a keskeny — rendszeren három ablakos — homlokzatu épületek a hátsó mellékutczáig terjeszkedtek; elől a földszinten voltak a bolthelyiségek vagy a műhely, az emeleten a lakószobák, hátul a kocsiszin, ólak, kamrák.

A ringgel s egyszersmind a falakkal párhuzamosan futó utczák követik ennek hajlását, így a mészárosutca (platea carnificum 1462.), a fazekasutca (1547.) A fő- s mellékutczákat szűk közök (twergasse) kötik össze, mint a lakatosutca (1555.) a börtönutca (1547.) s a tótutca (windische twerg. 1466.), melyet 1555-ben kerékgyártóutczának is neveznek, valószínűen ²⁾

1) » — hausz awff der Faulgasz neben den Badstuben, hynder den kalden herberg« 1518. jegyzőkönyv.

2) » — yn der windischen twergassen gegen dem obern tor « 1469. jegyzők. — »az város háza háta meghet való toóth uczában az napkeleti szeten levő sayát házunkat, mely háznak alsó avagy malom uca feleől való szomszédgia sat« 1632. — E két adat szerint fekvése összeesik a kovács utczáival. Az 1621-ik évi jegyzők. szerint: » — az kovács uczán az kiknek olyan kis ajtócskájok vadnak az kőfal melleth, beezínáltassanak«. Ezek szerint a mai kovács-utczának neve a XVI. sz. végéig tót-utca, innentől felső-része máig megőrzött nevét nyeri.

a mai kovács-utca egy része; benne 1557-ben Tinódynak háza van.

A falakon belül áll a domonkosoknak a sz. Szűzről nevezett templomuk (1345.); a szerzetesek ekkor engednek át a községnek kolostoruk területéből kelet felé három lépésnyit a város térsége érdekében; a XIV. század utolsó harmadában épül meg a réginek helyén a mai magasztos dóm, mely körül a temető terül el; ennek rácsozatát, mert az 1556-ik évi nagy tűzvészkor megrongálják, ekkor kijavítják; a ferenczrendűek vagy minoriták sz. Miklósról nevezett kolostoráról az 1397-ik év megemlékszik, míg templomukat 1405-ben szentelik fel; a fürdőház (1460.) a forgácsutcán, a városháza (1478.) a ring nyugati oldalán van s közelében a városi mészsárszékek (1477.); a pénzverő házról (Camerhof 1463) s az iskoláról (1487.) is szólnak emlékeink, valamint a közös áru-csarnokról ¹⁾ (1479.) is; a lőcsei ház 1569-ben a város tulajdona.

A külvárosi utcák közül a téglautca (pl. tegularum, 1480.) s a békaútcza (pl. ranarum, 1529.) éjszaknyugatra esett; ez utóbbiban lehetett a békás fürdő ²⁾ (1385.), ez irányban eshetett a bíroutca (richterdorfl, 1480.) s a fokhagymautca (gnoblschsdorf 1487.); 1617-ben e kettőnek neve felváltva használatos, mert valószínűen összeépültek; nyugatra a forgácsutcai kapuval szemben feküdt a sz. Lénárt-utca, benne a XVI. század folyamán elpusztult sz. Lénárt egyháza s kórháza ³⁾ állott (1476.), éjszakra az újutca (neu sacz, 1501) és a csermelye-utca (1518.), ettől keletre a sz. László-utca ⁴⁾ hasonló nevű kápolnájával (1408.); a várostól délre eshetett a ludmányutca (Ludmansg. 1487.) s az ispotályutca (spittelg. 1518.), benne (1366.) a sz. Lélekről nevezett kórház és templom; ismeretlen

1) » — hawse — gelegen gegen den kaufkamern« (1479) és »den reich-krom zwischen Mathias Gurtlerin an ein tail, am andern Hanns Brechtlyncromen gelegen« (1491.)

2) » — balnei stube in civitate communiter ranarum nuncupata sat.«

3) » — zu Sand Lenhart vor dem Faulthor gelegen« (1476) és » — maierrhoff gelegen awff senth Lenardez gassen bay dem wassergraben« (1522.)

4) »Hostáthi szent László ucaiaak supplikálnak az házok eleőt el folio s sok kárt tevő Hernád vízének eltérítésében« 1630. jegyzők.

fekvésü a bodnárutcza (binderg. 1487.) s a kisutcza (kleyng. 1518.)

A városon végig a Csermely-patak folyik, melynek vizét a külvárosban feleesszámu halastavakban fogták fel.

1557-ben a falakon következő bástyák vannak: a mészárosok, a csonka, a felső kapu tornya, a takácsok, kovácsok, kocsigyártók, szűcsök, tímárok, borbélyok, szabók, fazekasok, vargák tornya s az alsó kapu előerődje (propugnaculum); az előző évben leégett a rézművesek, csiszárok, asztalosok, az alsó kapu tornya, a szijgyártók, paizsgyártók, bodnárok és ötvösök s a felső kapu csonka tornya.

1566-ban épülnek meg ¹⁾ északra a téglautcza s nyugatra a békautcza iránt, míg keleten a középső-malom felé s nyugaton a forgácsutczai kapu felett az új bástyák s az északi kapu

1) »Anno domini 1566. Notandum, quod in anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, die undecima Maii ad commissionem generosi ac magnifici domini Lazari de Schwendi supremi capitanci sacratissimae caesareae regiae maiestatis et domini nostri clementissimi, iacta sunt prima fundamenta propugnaculi, quod situm est ex opposito plateae teglarum versus septemtrionem

Alterum propugnaculum superiori vicinum versus occidentem, ubi itur in plateam vulgo ranarum inceptum est die decima septima Maii anno MD sexagesimo sexto.

Die decima Junii inchoatum est tertium propugnaculum versus orientem, ubi itur ad molendinum vulgo schreibermühl vocatum anno, ut supra.

Die duodecima Julii iacta sunt fundamenta quarti propugnaculi, quod situm est ad portam superiorem et rescipit septemtrionem Ad hoc propugnaculum reliquae civitates superiores et serio mandato domini Lazari de Schwendi in subsidium dederunt: Leutschovienses quidem florenos hungaricos trecentos, Bartphenses 287, Epperienses 287 et Cibinienses flor. 125.

Quintum propugnaculum ad occidentem, ubi itur in plateam die faulgas, ceptum est die decima tertia Julii anno domini MDLXVI.

Anno domini 1567 den andern tag Novembris haben die Edelleut aus dem Scharoscher stul das Pulwerek oder Postey am faulthor aus der kays. Maiestet bevelch zum andern mal angefangenn.

Anno domini 1568 den 24 tag Marcii haben die vier erborn freystedt Leutschau, Bartfa, Epperies unnd Zebin aus der röm. Kays. M. bevelch die postey zwischen den Niederthor unnd faulthor zu bawen angefangen. Kassa városa levéltárának »Protocollum judicis et poenas malefactorum ab anno 1556 usque 1608 inclusive« czimü kötött, négyrétü jegyzőkönyvéből.

előerődje; a forgács kapué a következő évben s 1568-ban az alsó és felső forgácsutcza kapu közt is egy új bástya.

Említettük, hogy mily gyakran pusztított a tűz városainkban; Kassán a XVI. században alig három évtized alatt négy nagyobb tűzesetről emlékeznek meg a jegyzőkönyvek.

1556. április hó 13-án esti 9 órakor oly tűzvész keletkezik, hogy a város majdnem teljesen elhamvad, leég a sz. Erzsébet egyháza s a Domonkosok temploma is; a tönkrement bástyákról fentebb emlékeztünk meg.

1562-ben a forgácsutczán üt ki a tűz s husz ház esik áldozatául; 1576-ban a sz. Erzsébet egyház s a környékén levő házak égnek le s 1585-ben ismét.

Ez időből maradt fenn városunk legrégibb képe Braun és Hogenberg »Civitates orbis terrarum« czimű s 1572-ben nyomtatott művében; ennél régibb függött (1556.) a város tanácstermében, de nem jutott korunkra; legismertebb az 1607-ből való, melyet a belga Van der Rye Egidiusz festett; látjuk rajta dómunkat, melynek északi tornyát gótszerű sisak fedi, a Ferencziekét négy kisebb saroktornyocska környezi, a Domonkosoké leégett; a dómtól északra ráismerünk a tipikus sátorfedelű keskeny házakra; a körfalakat, bástyákat, a kaputornyokat öldöklő folyosójukkal hűen ábrázolja.

Ifj. Kemény Lajos.

Jegyzőkönyv,

a felsőmagyarországi muzeum-egyletnek 1889. május hó 19-én
tartott

KÖZGYÜLÉSÉRŐL.

Elnök: Ngs. Dessewffy Sándor apát-kanonok úr.

Jelen voltak: Ngs. Münster Tivadar városi polgármester. Továbbá: Antal Emil, Bászeli Károly, Benczúr Géza, Benedek Ferencz, Beller Károly, Bolla Mihály, Demeter Manó, Fülöpp Károly, Gallik Géza, Gerhardt György, Görög Gyula, Hegedüs István, Hegedüs Lajos, dr. Hevessy Károly, Horváth Lajos, dr. Kail Alajos, Kaplárcsik Mihály, Katinszky Geyza, Kemény Géza, Kemény Lajos, dr. Klekner Alajos, Klimkovics Elemér, Klimkovics Ferencz, Korányi Károly, dr. Kosztka József, Kozora Vincze, Krajnik Mihály, Kresz János, Kyss Antal, Kytka Ferencz, Maurer Rezső, Mauritz Rezső, Mártonffy Márton, Megay Adolf, Molitorisz Dániel, Müllner Frigyes, Myskovszky Viktor, Nagy László, Nátafalussy Kornél, Péter Béla, Pocsatko Viktor, Puky István, Récsey Viktor, Révay Manó, dr. Rodiczky Jenő, Ruszinkó Zsigmond, Schmidt Kálmán, Stöhr Antal, Sudy K. János, Szekeres Ödön, Szigmeth Károly, Szikay Lipót, Stollár Gyula, Sztudinka Gyula, Timkó József, Topscher Győző,

Werfer Károly, Wurm Viktor urak, s Kolacskovszky Elza és Megay Adolfné urnók.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári és pénztárnoki jelentés. 3. Indítványok. 4. Dr. Henszlmann Imre emlékezete. Felolvassa: Myskovszky Viktor.

1. Elnök úr ő nagysága, a következő lelkes szavakkal nyitotta meg a közgyűlést:

Tisztelt közgyűlés!

»Édes és dicső a hazáért meghalni«, mondja Horatius. — Ezen nagy, e mindig igaz, ez a lélekemelő gondolat ma sem avúlhatott el; s nekünk nem kell e tétel bővebb illusztrálására a szomszéd nemzetektől példát kölcsönöznünk: nemzetünk történelmének lapjai a hazáért való hősi önfeláldozás bámulatos bajnokait tárják szemeink elé; — és csak a közelmultból is ezt jegyezte föl egyik jelesünk: »A szabadságharcz alkalmával nem egyszer bámultam a derűtséget, mely a csatatéren elvérzett bajtársak arczán visszatükröződött és mintegy hirdetni látszott: Dulce et decorum est pro patria mori«. (Z. Varga M.)

Azon nemzet, a mely házi tüzhelyéért éltét is odaadni vonakodnék, nem bir életképességgel, elvesztette létjogosultságát és méltó, hogy kitörültsék a nemzetek sorából.

»A hazánál misem lehet kedvesebb és édesebb. Semmi-féle hely sem vidítóbb a tüzhelynél. Kedvesek a magzatok, rokonok és házi barátok; de mindezek szeretetét az egy haza tartalmazza, melyért, a ki jó, kételkednék-e meghalni, ha annak használhat?!« (Cicero.)

Adja az ég, hogy e meggyőződés, e tiszta láng lobogjon mindannyiunk, — e láng égjen olthatatlanul különösen serdült ifjúságunk lelkében! hogy a nagy megpróbáltatások idején, — mert hiszen jelen viszonyaink között ki mondhatná meg, mikor lesz a hazának a honfi karjaira szüksége, melyről nem tudjuk nincs-e már ama ponton? hogy, mondom, a megpróbáltatások idején »pallost mutathasson a magyar fondor ellenének« (Vörösmarty) s a haza megifjodott fényben kerüljön ki a pusztító lángtengerből!

Ámde engedjék meg uraim! hogy én e tételt megfordit-hassam! (s ha napjaink anyaghoz tapadt cosmopoliticus irány-zata sok kebelben el is fojtotta már a hazaszeretet boldogító lángjait), én e megfordított tételt is a hazaszeretet javára aka-rom értékesíteni.

Ha csakugyan dicső a harczmezőn, midőn a haza veszély-ben forog, ha édes érte meghalni; a béke áldásai közepett: édes és dicső a hazáért, a hazának élni! Érette dolgozni, fá-radni; jólétére, fölvirágzására közreműködni; érette szenvedni, áldozni; mert a haza jóléte: a mi jólétünk; virágzása: a nem-zet virulása. »Fölötte nagy és tiszta öröm nemcsak fáradni a honért, hanem annak előmenetele végett érzékeny áldozatokat is tenni«, mondja Széchenyi.

Igaz, hogy a lonszerелеmmel úgy vagyunk, mint a tiszta, önzetlen, munkás felebaráti szeretettel. Szeretni minden embert, ez minden nemes szívnek elengedhetetlen kötelessége, ez a ke-reszténységnek egyik lélekemelő alaptétele. Közvetlenül mégis csak néhány embert boldogíthatunk szeretetünkkel. Még az egyetemes égi test sem áraszthatja ki mindenre egyformán ál-dásos sugarait.

Igy vagyunk az egyetemes hazaszeretettel; mert noha az egész hazát, hármias bérceünk és négy folyamunk, — ezen őseink dicső vérével áztatott s áldott poraival telített földterü-letét, az alföldet úgy, mint a felvidéket; a hegyeket úgy mint a rónát egyaránt szeretetben és áldozatkészségben fölkarolni tartozunk: mégis hazafias működésünk közvetlenül csak hatá-rolt térre szorítkozhatik; a miért is az összhaza iránt való kö-telességeit rója le az is, ki a maga, bár csekély helyén polgári kötelességét teljesíti, mert az emberi tehetség parányi lámpa, mely egyszerre csak kicsiny kört tölthet meg fényével.

»A mi a hazának hasznos, hasznos az részletenkint min-denkinék; és viszont a mi a polgárnak hasznos, az a hazának is hasznos; mert mint jó polgár csak azt cselekszi, mit a ma-gán és közjó igazsággal megkívánhat tőle«, mondja Herodotos.

Mi is, t. uraim! ezen az alapon gyűltünk ma ide össze; mi is a közhazának kívánunk szolgálni, midőn egyik városának,

a mi kedves Kassánknak emelkedését óhajtjuk egy szempontból társadalmi úton megbeszélni s tőlünk telhetőleg előmozdítani.

T. Nagygyűlés! Nekem Kassa városa kiválóan kedves városom. Nemcsak azért, mert éltem egy jelentékeny szakát e város falai között töltöttem el; nemcsak mert polgártársaim részéről eddig ki nem érdemelt előzékenységgel találkoznom szerencsés voltam, hanem mert e város iránt táplált előszeretetem eme személyi indokokon felül még mélyebb jelentőségű elvben is gyökeredzik. Épen ezért, ha fejtegetésem folyamán szívem és ajkam összhangzatba olvad, ha nyíltan, őszintén mutatok rá a város hiányaira: nem hiszem, hogy legjobb akaratom leplezetlen szózatát bárki is félremagyarázná.

Kassa városának derék polgársága a haza elismerésére érdemes volt mindenha! Jelenleg is az. — Polgárai e várost önszorgalmukból európai színvonalra emelték, mely nem egy idevetődött idegent meglepett.

Polgárai ama szerencsés amalgámát tüntetik föl, mely a kelet és nyugat egyesüléséből támad. Keleti nyelv az ajkon, keleti szív és érzés a kebelben európai külsőben és formában; középosztálya értelmiségben, józan munkásságban, kitartó szorgalomban ritkítja párját, s fölveszi a versenyt hazánk bármelyik vidéki városával.

Azután Kassa a magyarság rónájának határán mint szikla áll, melyen az idegen nyelváram megtörik. Iskolái a folytonos nemzeti foncsorozás intézetei; jelenleg is évi 24000 frttal áldoz a nemzetiség oltárán!

Kassa városa mindig az alkotmányos szabadság és nemzeti jogok védelmében állott és előnyére sohasem pactált a közhaza rovására.

Azért minden gondolkodó és igazságos hazafi csak elismeréssel, mondhatnám büszke önérzettel tekint a felvidék ezen metropolisára.

Ámde midőn mindezeket készségesen és örömet elismerem, hiányai előtt sem hunyhatok szemet. Városunk még nincs ott, a hol lennie kellene; a hol látni szeretném magyar nem-

zeti kulturánk ezen egyik hivatott emporiumát; még »non omne tulit punctum«. Azért jelszavunk: előre!

Első hiánya, hogy nincs nagyszabású kereskedelme. Távol legyen tőlem az igen t. kereskedői kart a legcsekélyebben is kisebbiteni. Vannak nekünk derék, értelmes, szakavatott kereskedőink, kiknek szakismerete, szorgalma és hazafisága előtt tisztelettel emelek kalapot; üdvös tevékenységet fejt ki iparunk és kereskedelmünk érdekében a kassai kereskedelmi- és iparkamara, s különösen annak buzgó vezetői s ezek lan- kadhatatlan munkássága már is sokban hatalmas lendületnek indította városunk kereskedelmét; vannak e városban jól jövedelmező üzletek és — hála Istennek! sokan buzgó munkálkodásuk édes gyümölcseit is élvezhetik, mert vagyona tettek szert, meggazdagodtak. — De ez uraim! mind nem elég; ez nagyobbára csak közvetítő kereskedelem. Kassának a teremő kereskedelem magaslatára kell emelkednie! Nem elég, hogy a bécsi, nürnbergi, brünni, berlini, párisi és sok mindenféle külföldi gyár iparcikkeit közvetítse, nekünk productiv gyáriparra van szükségünk, mely termékeit Kassán földolgozva messze vidékeket lásson el hazai iparművekkel és szorítsa ki a külföldet. Hiszen a régi világ kereskedői előnyösebb helyzetben voltak, mert kereskedői a külföldi cikkeket, Kassán vonulván keressz- tül a kereskedelmi fővonal Kassa városának elővásárlási jogá- nál fogva, helyben vásárolhatták meg minden uti és szállítási regie nélkül.

Második hiánya Kassának: a jótékony végrendelkezők ritkasága. Nem értem én a családös végrendelkezőket, mert hisz' ezeknek első sorban családjaikról kell gondoskodniok; de vannak városunkban számosan, kiknek sem gyermekök, sem valami nagyon közel rokonságuk nincs; kik vagyonukat egy nagy, egy nemes, egy századokra szóló közczélnak hagyomá- nyozva nagyot lendíthetnének akár a humán, akár egyéb inté- zetekben; míg így szétforgácsolva, ide-oda juttatva valamit, kü- lönféle czélok között felosztva oly kevés jut egynek-egynek, hogy attól bizony egyiknél sem látszik a gyarapodás.

A harmadik hátránya Kassának: a monumentális épüle- tek hiánya. Nincsenek égbenyuló tornyai, kürtői; kevés a

templom, nincsenek kimagaslóbb épületei, a melyek már mesziról megkapó benyomást gyakorolhatnának a szemlélőre. Tekintsük csak a várost a környező magaslatok egyikéről! egy minden változatosság nélkül elhúzódó, egyhangu házsor, sehol semmi, a min a szem pihenőt lelhetne.

Városunk büszkesége: az ősi dom, romokban hever; s ki mondhatná meg, mikor fog annak boltozatai alól az ég felé szállni a hívők imája? népnevelésünk, közoktatásunk, tanintézeink a legszebb eredményeket mutatják ugyan föl szellemileg, de száználmas iskolai épületeinket még a legmerészebb phantasia sem mondhatja a múzsák méltó csarnokainak; nincsen színházunk — és e téren sok, csekély jelentőségű város megmosolyogja szegénységünket; nincs műzeumunk, a mely méltán hirdetné, hogy Kassa csakugyan fővárosa Felső-Magyarországnak.

M. t. Közgyűlés! Városunk anyagi előhaladása kívánatos, sőt szükséges; iparát, kereskedelmét minden hatalmunkban álló eszközzel fejleszteni kötelességünk, mert a közvagyonosodás növekedésével több juthat a közművelődésnek is; de csupán ezek mellett megállapodnunk nem szabad! a műzésnek, a tudománynak, a szellemnek is vannak követelményei, a melyeket művelt társadalom művelt polgárai kielégítetlenül nem hagyhatnak. S ámbár örömet látnám, ha a felsorolt épületek egy varázséj alatt maguktól felállanának, nekem mint a muzeum-egylet elnökének, első sorban mégis csak a muzeummal kell foglalkoznom.

Ugy tapasztalom, hogy a muzeummal szemben táplált előítéletek egyesületünk több évi sikeres működése daczára sem oszlottak el.

Mi is hát az a muzeum? Sokan még ma is néhány bogaras ember vesszőparipájának, mások antiquarius boltnak tartják. Van is benne valami, ha a tárgyaknak helyszüke miatti felhalmozottságát tekintjük; de ezen ellenvetések önmaguktól enyésznenek el egy monumentális muzeum-épület rendszeres berendezésével. Régiségek lomtárának is nevezi a szűkkeblű izléstelenség, mely a régi emlékekben csak a romlásnak indult anyagot látja; mi azonban, különösen ha kellőleg rendezve lesz,

nyitott könyvnek mondjuk azt, melyből az ősökre emlékeztető ereklyék mindennél ékebben hirdetik a múlt dicsőségét, s szóltanul bár, mégis megindító ékesszólással nevelik, buzdítják az unokákat nagy tettekre.

Azért eltekintve a muzeum kulturális céljaitól, a didaktikai, szépművészeti céloktól, annak egyedül történelmi céljára reflektálok, mely hivatva van a zvingeres gyér lakosságú kassai polgárok hazafias érziületét a dicső múlt kevés emléke által átplántálni a falaitól megmentett s lakosságában megkészesedett és pedig nagyobbára nem magyar accrescentiára, Kassa újabb keletű lakosaira.

Az új muzeum-épület továbbá városunk ékességére fog szolgálni, s a benne létesítendő könyvtárban egy nyilvános, közkönyvtárral fog birni, a minővel Kassa eddig szintén nem rendelkezik. Városunk lelkesebbjeinek főtörekvésök odahatni, hogy mentül több idegen látogassa meg városunkat, ámde ezek kényelméről, szórakozásáról is kellene gondoskodni. Ide vetődik egy külföldi vagy más vidékbeli, beszáll Schalkházba, végigjárja a főutczát, előkapja egy zápor. Mit csináljon a szerencsétlen, teljesen ismeretlen turistá? Kinéz az ablakon s tanulmányozza a törvényszéki palotát, — és mikor ezt megunt — bepakkol s búcsút mond Kassának. De ha rendes muzeum-épületünk lesz, odaviteti magát és hasznosan elmulatja idejét.

Végezetül, — hogy a t. közgyűlés szíves türelmével vissza ne éljek, — legyen a muzeum városi jeleseink, vagy akár a város ügyei körül érdemeket szerzett idegenek pantheonja, mely részt vegyen örömeikben, ünnepelje meg kitüntetésöket, s holtuk után függesztessék oda arczképük; ez buzdítólag fog hatni sokakra, ez ösztönözni fogja őket, hogy városunk jóhírnevét emeljék, érdekeit annál hathatósabban előmozdítsák.

Hiszen csak legujabban is városunk egyik érdemes születője és egyesületünk egyik legbuzgóbb alapító és tiszteleti tagja, Klimkovics Ferencz, tanár és festőművész, ünnepelte Budapesten 50 éves művészi jubileumát; ki képviselte volna Kassát ez ünnepélyen; ki tolmácsolta volna szülővárosa örömeztétét, ha nem volna muzeum-egyletünk? Mert

hiába uraim! a művész dicsőségéből szülővárosára is át-átdereng egy-egy fénysugár s bár a művész munkássága legszebb jutalmát öntudatában bírja, neki is jól esik szülővárosa igaz elismerése.

Vagy hallottuk volna-e hazánk kiváló veterán tudósának, Dr. Henszlmann Imrének érdemeit Kassán kellőleg magasztalni; megülte volna-e emlékének kegyeletét itt falaink közt valaki, ha nem volna muzeum-egyesületünk? De erről méltóbban fog a mai gyűlésen megemlékezni egyik tagtársunk, s azért csak annyit jegyzek még meg, hogy a humanus, tehát a muzeum-egyleteknek is egyik kiváló célja a kegyelet ápolása, hogy a nagyok erényei által az ifjuság nemzetének és honának szeretetére buzdíttassék.

Midőn azért mai közgyűlésünket megnyitom, azt hiszem, m. t. Közgyűlés! mindannyiunk forró kívánságát tolmácsolom, midőn azon óhajttással zárom be előadásomat: vajha már a közel jövőben oly muzeum-épülettel rendelkezhetnénk, a mely igazán gazdag gyűjteményeink méltó kerete lehetne, hogy e gonddal összegyűjtögetett ereklyék városunk közművelődésének közkincsévé lehessenek; hogy azokat vizsgálgatva, tanulmányozva mellettök kegyelétre gyuladjunk, fölillesüljünk, mert »a ki lelkesülni tud őseink emlékének, nyomdokukba is fog lépni.«

És ezen buzgó óhajjal van szerencsém a mai közgyűlést megnyitottnak nyilvánítani.

2. Stöhr Antal titkár felolvasta a következő titkári és pénztárnoki jelentést:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Köztudomásu dolog, hogy az élő organizmusok magukban bírják a szervező, az önfejlesztő erőt; csakhogy ezen erő érvényesülése annyira függ a kedvező külső tényezőktől, hogy azok hiányában a legéletképesebb szervezet is elvész, ugyanazok birtokában pedig, sokszor a gyöngén születettek is hirtelen nekiizmosodva indulnak virágzásnak.

A mi, egyleti uton szervezett és fentartott kultur intézetünk, a f. m. muzeum, szintén ilyen élő organizmus fejlődési fokait mutatja. Kisebbit nagyobbat, de még eddig minden évben gyarapodását jelentettem; ugyanazt teszem ma is és pedig oly fokban, a minőben eddig jelentetni szerencsés nem voltam.

Az én kezelésem alatt lévő összes alaptőke a mult évi május 27-én tartott közgyűlésünk óta 3819 frt 35 krral szaporodott; úgy, hogy a tavaly kimutatott 7478 frt 33 kr. készpénzzel szemközt jelenleg 10307 frt 03 krunk kamatozik, értékpapirban pedig a régi 166 frt 75 kr. és 20 frankkal szemközt, mai nap 1166 frt 75 kr. áll. A 20 frank együttes értékű 2 db milánói sorsjegy, mint az országból kitiltott, a kassai takarékpénztár közvetítésével 9 frt 35 krért eladatott és ez összeg a kassai népbankban levő tőkénkhez csatoltatott. E gyarapodásban 2708 frt újabb alapítvány; 661 frt 06 kr. a mult közgyűlés óta gyűjteni kezdett külön építési alap; 387 frt 48 kr. kamat és osztalék; 39 frt egy eladott szekrénynek megtakarított értéke; 14 frt 46 kr. kisebb adomány.

Alapító tagok lettek 25—25 frttal: Belky Károly püspöki irodaigazgató, Fábry Athanász, Horváth Balázs, Pácz Sándor, Szekeress Ödön prem. tanárok, dr. Kail Alajos, Ráth Evermód kir. konviktusi tanulmányi felügyelők, dr. Madarassy Lipót kir. konviktusi alkormányzó, Hanzer Károly aranyműves, Klimkovics Elemér takarékpénztári tisztviselő, Kresz János ev. isk. tanító, Sir József honvéd főhadnagy, Szieber Ede tanterületi főigazgató, Steer Ferencz kuriai bíró urak, dr. Kosztka Józsefné sz. Legányi Emma urnő és a »Kassai kereskedő-ifjak egyesülete«. — 30 frttal: Fiedler Károly földbirtokos és Wagner József vendéglős urak. — 100 frankkal aranyban, mely összeg 48 frtéért váltatott be, dr. Schwarz Ignác orvos ur. — 100—100 frttal: br. Melczer Andor és a Darvas Imre abauj-tornamegyei főispán ur jubileumát rendező-bizottság. — 1000 frttal készpénzben dr. Henszlmann Imre és ugyancsak egy 1000 frtos 5%-os magyar papíráradék kötvénnyel, melynek kamat-szelvényei 1894. decz. 1-től kezdődnek, egy, a nevét 1894. július 1-ig titokban tartani akaró ur.

A muzeumi épületalapra adakoztak eddig: a kassai premonstreiek 180 frtot, Maurer Rezső és Maurer János együtt 100 frtot, Maurer Adolf 50 frtot, dr. Kosztka József 35 frtot, dr. Spatz Dávid 3 frtot. A Schalkház család 20 frtot. A dr. Vámbéry Ármin előadása jövedelmezett 244 frt 80 krt, a dr. Holubé 18 frt 26 krt.

Pártolótagjaink sorába léptek: Kreiszel Géza, Koncz Ödön, ifj. Kemény Lajos, Kertész Ferencz, Haslinszky Gyula, Lasz gallner Albert, Pehovics Gusztáv, Pocsátkó Gyula, Récsey Viktor, Rácz Gábor, Thuróczy Lajos és Vass József urak.

Gyűjteményeink szintén szaporodtak a muzeumi igazgató kimutatása szerint 334 db. tárggyal. Ebbe nagyon természetes, hogy nincs beleértve azon önálló műkincsgyűjtemény, melylyel b. e. dr. Henszlmann Imre muzeumunknak az igazi értékét megadta. E gyűjtemény 18 ládában Klimkovics Ferencz ur által a leggondosabban csomagolva és a könyvek s kéziratokra nézve Récsey Viktor, a metszetek, olajfestmények, s régiségekre nézve pedig Doby Jenő urak által lajstromozva f. é. márcz. 13-án Klimkovics Gábor muzeumi igazgató ur által átvétetett s a szobortár helyiségében, tehát egészen biztos helyen tétetett le, a f. é. márcz. 14-én tartott választmányi gyűlés határozata folytán egyelőre fölbontatlanul. E határozatot, a kiállításnak a tér abszolút hiánya miatti lehetetlensége provokálta. Hogy mi a valódi becse e hagyatéknak, azt én megítélui képtelen vagyok, hanem hogy többet ér azon 8000 frtnál, melynek erejéig a Macher és Roszner szállító cég biztosította, azt nem szakember létemre is gyanitom. Köszönetünkül a megboldogult emlékének méltatását határoztuk el; de igazi hálánk akkor és azzal lenne a nagy hagyományozó iránt csakugyan leróva, ha e valóságos kis muzeum, mely unicumaiban bármely hasonló országos intézetnek is diszére válnék, megillető marandó kiállítási helyhez juthatna.

Maurer Rezső egyleti pénztárnok urnak, a számvizsgálók jóváhagyó záradékával ellátott s rendelkezésemre bocsátott számadásából, mely a maga részletes teljességében »Évkönyv«-ünknek szintén egyik rovatát képezi, arról értesíthetem a m. t. közgyűlést, hogy a bevételek között, készpénzkészlet mint

1887-ki egyenleg és 1888-ki tagsági- s beléptidij, perselytartalom, alapító-, okmány-illeték s ajándék czimen szerepel összesen 992 frt 05 kr. — Szolgafizetés, felszerelés, nyomdász-, asztalos-számla, lakbér, fuvarilleték, alaptőkéhez csatolt összeg és vegyes kiadások czimén összesen 786 frt 34 kr. Az 1889-ik évre átvitt positiv maradék tehát 205 frt 71 kr. — E kimutató szerint rendes bevételeink szintén szaporodtak; a belépti díjak 26 frt 60 krról 100 frtra, a perselytartalom 21 frtről 55 frt 56 krra, a pártolótag-díjak 363 frtről 365 frtra emelkedtek. Hogy a tagdíj bevétel az utolsó »Évkönyv«-ben kimutatott 282 pártoló tagtól 2 frtjával csak 365 frt volt, egyrészt azon körülményben leli magyarázatát, hogy 9 pártolótagunk elhunyt, 2 alapítótag lett, sok olyan van a kimutatottak között, a ki régen elköltözvén Kassáról, a hely elhagyásával a mi ügyünk iránt is megszűnt érdeklődni, többen pedig a vidéken lakók közül, egyrészt a ritka érintkezés, másrészt a másirányu elfoglaltság miatt, amint az más hasonló egyleteknél is történik, a tagsági díjak beküldésével nem igen gondolkodnak. — Éppen azért arra kérem a m. t. Közgyűlést, hogy engem és a pénztárnok urat, azon tagok kihagyásával, a kikre egyenes felszólítás után, már a jövőben csakugyan nem számíthatunk megbizni méltóztassék.

Örvendetes tudomására hozom a m. t. közgyűlésnek e számadás kapcsán, a kiadási tételek között előforduló lakbérczimet illetőleg, Kassa sz. kir. város bizottságának azon nagylelkű határozatát, melylyel a f. évi márcz. 14-én tartott választmányi gyűlésünkből eziránt keltezett folyamodásunkra, a muzeumi igazgató lakásáért fizetni tartozott évi 100 frtot és a 250 frt 50 krnyi bérhátralékot egyszer s mindenkorra elengedni és a táraink kibővítésére szükséges helyiséget is, a tek. Tanács intézkedésével a lehetőségek szerint rendelkezésünkre bocsátani kegyeskedett. Ugy hiszem, a m. t. közgyűlés beleegyezésével találkozok azon indítványom, hogy e nagylelkűségért a jegyzőkönyvi köszönet e közgyűlésből kelteztessék.

Utolsó közgyűlésünk óta választmányi és bizottsági gyűlést tartottunk összesen 7-et; és pedig 1888. decz. 16-án, decz.

22-én, 1889. jan. 31-én, febr. 10-én, márcz. 14-én, ápril 22-én és május 9-én. E gyűlésekben a folyóügyek, különösen a Henszlmann-féle hagyaték átvétele iránti érintkezések és intézkedések, a Récsey Viktor tagtárs ur buzgalmának köszönhető Vámbéry-féle előadás rendezése, a Klimkovics Ferencz alapító s tiszteletbeli tagunk 50 éves festészeti jubileumában való részvétel, de különösen a muzeum-építés ügye foglalkoztattak. Tőkéink gyarapítását illctőleg elhatároztuk a Felsőghöz intézendő folyamodást az iránt, hogy az évenként rendezni szokott jótékonyági sorshuzás nyereményének bizonyos hányadában a felsőmagyarországi muzeum épületének részesítését is kegyesen elrendelni méltóztassék. E folyamodás keltezésére legalkalmasabb lenne a jelen közgyűlés, valamint az elnök s titkár aláírásával és az önként vállalkozók vagy felkérendők nevével ellátott gyűjtőívek kibocsátására is.

Az épület helyére, felállítási módozataira nézve azonban minden egyes összejövetel alkalmával annyira elágazók voltak a vélemények, hogy ez irányban megállapodásra egyáltalában nem juthattunk. Sokan, a többi közt Bubicz Zsigmond püspök ur ő méltósága is, a gépészeti tanoda elé a Ferencz-József térre, parkkal körülvéve, a tervezett földszinti bolthelyiségeknek mellőzésével gondolná a muzeumot építendőnek. Mások, a többi között Éder Ödön választmányi tag ur az Erzsébet-teret, vagyis a főutca déli folytatását ajánlotta és pedig úgy, hogy a muzeum-épület a Myskovszky Viktor urnak máj. 9-én bemutatott, de a körülményekhez mérten még változás alá eshető tervrajza szerint, belső berendezéssel együtt felépíttetnék körülbelül 50--60 ezer forintnyi költséggel, mely összegnek évi amortizációja tenne 3000 frtot. Ezt pedig a jelenlegi muzeum lakásokká átalakítva és az új muzeum földszintjén tervezett bolthelyiségek jövedelmeznék. A kölcsön megkötése és törlesztésének elvállalása iránt Kassa városát keresnők meg már csak azért is, mert eltekintve a kulturális előnyöktől, az új muzeumi épület, a törlesztés megtörténte után is, a midőn azután a boltok muzeumi helyiségekké alakíttatnának át, Kassa városának telekkönyvileg biztosított tulajdona lenne.

E két tervezet áll szemközt egymással, s mind a kettőnek megvannak a maga előnyei s hátrányai. Az elsőnek előnye a hely csendessége, kisebb volta, a hol egy 50000 forintos egy emeletes épület is elég impozáns látványt nyújthat; de hátránya a mi anyagi segélyforrásaink mellett, hacsak valami nagylelkű pártfogó segítségünkre nem lesz, a közel jövőben való kivihetetlenség. A másíknak hátránya a lármás, poros piaczi környezet, magának a térnek tulságos nagysága, a hol egy 50000 forintos egyemeletes épület a szó szoros értelmében eltörpül, de előnye a közeljövőben is valószínű kivihetőség.

Méltóztassék a m. tisztelt közgyűlésnek a két terv közül valamelyik mellett határozott állást foglalni, hogy jövő tevékenységünket minden véleménykülönbség nélkül annak megfelelőleg irányíthassuk.

S ezekkel jelentésemnek végére jutottam. Ismeri a m. t. közgyűlés, mert hiszen évek óta jelzem, legégetőbb szüikségeinket, éppen azért méltóztassék odahatni, hogy a mag, melyet 17 év előtt elvetettünk s a szép fejlődésnek indult növény melyet azóta ápolunk, mentül előbb terebélyes fává izmosodjék.

E jelentés tudomásul vétetvén, a muzeumi építkezés iránt benne felvetett kérdések tárgyalása, bizottsághoz, vagy ha szükségesnek látszanék, egy e célra külön összehivandó rendkívüli közgyűléshez utasított.

3. a) Olvastatott az országos magyar iparművészeti muzeum igazgatójának, Radisics Jenőnek levele, melyben a kassai székesegyház régi ajtókopogatójának és egy talán olasz eredetű sőtartó-féle edénynek, galvanoplastikai lemásolás végett, háromhavi időtartamra való átengedését kéri. — Engedélyeztetett.

b) Olvastatott a Klimkovics Ferencz tiszt. tag levele, melyben az 50 éves festészeti jubileuma alkalmából a felsőmagyarországi muzeum-egylet részéről történt üdvözlötéseért, köszönetét fejezi ki. — A jelenlévő érdemes férfit, ki egész életét a művészetnek, tanügynek s a mi kulturintézetünk gyarapításának szentelte, méltán megillető, felhangzó éljenek között vétetett tudomásul.

c) Elnök úr ő nagyságának indítványára tiszteletbeli tagokul választottak: Nmt. grf. Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszter és dr. Czobor Béla a műemlékek országos bizottságának előadója.

4. Myskovszky Viktor felolvasta, osztatlan figyelemmel hallgatott jeles emlékbeszédjét dr. Henszlmann Imre tiszt. tag felett, s ezzel a közgyűlés véget ért.

K. m. f.

Jegyzette: Stöhr Antal.

A felsőmagyarhoni muzeum 1888. évi pénztár-számlája.

Tartozik.				Követel.			
1888.				1888.			
Január 1.	Készpénzkészlet m. egyenl.	434	59	Decz. 31.	Szolgafizetésért	183	—
Decz. 31.	Tagsági díjakért	365	—	«	Felszerelési számlákért . .	111	38
«	Belépti díjakért	100	—	«	Nyomdász « . .	169	75
«	Perzsely tartalomért	55	56	«	Asztalos « . .	35	80
«	Alapító díjakért	35	—	«	Lakbérért	200	50
«	Okmány díjért	1	—	«	Fuvarokért	4	20
«	Ajándékért	—	90	«	Alaptőkéhez csatolva . .	25	—
				«	Vegyes költségekért . . .	56	71
				«	Készpénzkészlet egyenleg 1889-re	205	71
		992	05			992	05
1889.							
Január 1.	Készpénz egyenleg 1888-tól	205	71				

K a s s a, 1889. január 1.

Maurer Adolf, ellenőr.

Maurer Rezső, pénztárnok.

Jelen számla tételenként megvizsgálatván, helyesnek találtatott.

K a s s á n, 1889. május hó 1-én.

M o c s á r y J ó z s e f.

S t a d l e r J á n o s.

A Felsőmagyarországi Múzeum alaptőkéje.

Készpénzben :

Az 1877-ki királylátogatás alkalmával a mu- zeumnak juttatott kegyadomány	300 frt — kr.
Az alapítótagoktól bevett összeg	7198 „ 28 „
Külön épület-alap	661 „ 06 „
Az egyesület alapítványa (tőke, kamat s kisebb adom.)	2147 „ 69 „
Összesen .	10307 frt 03 kr.

Ebből kamatozik :

A kassai Népbank 5399. sz. könyvében . . .	2733 frt 19 kr.
„ Hitelbank 1592. sz. „ . . .	2233 „ 18 „
„ „ 3156. „ „ . . .	528 „ 17 „
„ „ 3263. „ „ . . .	100 „ — „
„ Pennybank 75. sz. könyvében . . .	1831 „ 26 „
„ „ 668. „ „ . . .	151 „ 71 „
„ „ 1068. „ „ . . .	2651 „ 26 „
1889. máj. 19-én készpénzkövetelés . . .	78 „ 26 „
Összesen .	10307 frt 03 kr.

Értékpapírban van :

Egy drb. kassai népbanki részvény névértéke . . .	60 frt — kr.
„ „ magy. jelzálog-hitelbank nyereségy- kötvéy S. 2192. N. 088., vásárlási ára . . .	106 frt 75 kr.
5 % -os magyar járadék kölcsön C. betű 199.932. szám, 1894. decz. 1-én kezdődő kamatszelvényekkel	1000 frt — kr.

**Az összes alaptőke tehát 10307 frt 03 kr. készpénz
és 1116 frt 75 kr. értékpapír.**

K i m u t a t á s

azon ajándéktárgyakról, melyekkel a felsőmagyarországi muzeum gyűjteményei az 1888. évben gyarapodtak.

I. Régiségtár.

a) K ö t á r g y a k.

Két kővéső, melyet a parádi temető mellett fekvő téren a Kőrös partján találtak; adom. ifj. Hegedüs Lajos úr. — Egy római sirkő a dévai környéken felásott Illosvai castrumból; adom. Csoma József devecseri földbirtokos úr. — Koburg herczeg edelényi gyárából egy papírbárcza a herczegi czimerrel; adom. Cselényi Béla v. s. levéltáros úr, Kassán. — Két kötöredék az egyiptomi pyramisokról; adom. Dr. Schenka József úr. — Összesen: 6 drb.

b) R é z m ű v e k.

Egy pecsétnyomó; adom. Fülöpp Károly ügyvéd úr. — Összesen: 1 drb.

c) F e g y v e r e k.

Egy régi kis kovapisztoly; adom. Beller Károly, kassai kereskedő úr. — Egy lovassági kard, melyet az adományozó önkéntes korában viselt, egy régi török kardpenge, egy buzogányfő öntött vasból a hussiták idejéből; adom. Lencz Géza domépitészeti rajzoló úr. — Egy régi golyó czélpuska és egy régi pisztoly; adom. özv. Zemányi Rezsóné asszonyság. — Összesen 6 drb.

d) Fölszerelvények.

Egy afrikai néger védőpaizs orszarvu bőrből készítve; adom. malatai Rottauscher Károly cs. és kir. nyug. vezérőrnagy úr, Bécsben. — Egy cs. és kir. ulánus tatárka, minőt azelőtt viseltek, egy fejsüveg, régi módu; adom. Lencz Géza, domépitészeti rajzoló úr. — Egy régi kis szögekkel kivert derékszíj; adom. Mltsg. Bubics Zsigmond kassai püspök úr. — Összesen: 4 drb.

e) Kisművészeti tárgyak.

Egy drb. cri-cri nyakék az afrikai szerecsenek viseletéből Dakarból; adom. Henel Alb., párisi kereskedő úr. — Összesen: 1 drb.

II. Pénz- és érem-gyűjtemény.

Egy drb. katonai vitézségi kis ezüstérem; 4 drb. kis régi ezüst és 1 régi rézpénz; adom. ifj. Novelly Sándor, kereskedő úr Kassán. — 38 drb. régi rézpénz, 8 drb. régi kis ezüst pénz és egy sárgaréz-érem XV. Lajos francia király koronáztatása idejéből; adom. Bauernfeind Antal községi iskola-igazgató úr, Szepsiben. — 3 mór pénz 1285-ből; 8 drb. régi osztrák, olasz, spanyol, portugál, angol és török rézpénz; adom. malatai Rottauscher Károly cs. és kir. nyug. vezérőrnagy úr, Bécsben. — Egy kis régi ezüstpénz; adom. Czajgovics Ágoston kötéilverő. — Egy rézpénz 1768-ból; adom. Berzeviczy Egyed úr. — Egy rézpénz 1763.; adom. Rakovszky György úr, Gyürkéről. — 1 drb. Mária Terézia idejéből 1763. évből való rézpénz; adom. Kurimszky János, kassai egyházmegyei papnövendék úr. — 3 régi rézpénz; adom. Kolári Kálmán úr. — Egy nagy M. Terézia idejéből 1747-ből való ezüst tallér; 1 ezüst tallér 5 frt értékben; 1 ezüst tallér II. József idejéből 1783-ból; 1 drb. ezüst 10 garasos; 1 drb. Krakó városi forintos; 1 ezüst 2 forintos, egy ezüst 5 garasos; egy XVI. Lajos francia pénz 15 soldi; ezüst Szűz Mária-érem; 1 drb. 10 soldi; egy drb. 6 soldi kis ezüstpénz I. Napoleon francia császár és olasz királysági 1810. és 13-ból; 2 kis ezüstkrajczáros 1855-ből, a sz. k. majnai Frankfurt várostól; 3 kis római ezüst érem; 1 Helvetia nikél és egy rézpénz; 2 római, 1 francia, 1 lengyel, 3 osztr.-magyar rézpénz; 2 bécsi bankjegy 1800—1806. évből egy 2 és egy 5 forintos; adom. Stokowszky Apolinari lembergi lakó úr. — 2 kis réz krajczáros Mária Terézia idejéből; adom. Hauszer Antal úr. — Amerikai bankjegyekben: 1 drb.

Brazília császársági un mil reis; Argentína szabad állami 5 drb. bankjegy és pedig: 1 drb. un peso, 1 drb. 50 centavos, 1 drb. veinte centavos, 1 drb. ducentavos, 1 drb. cinco centavos; továbbá az uruguayi szabadalomból 1 drb. bankjegy ducentesimo rézpénzben; Brazília császársági 1 drb. kis ezüst 200 reis, 2 drb. nikelpénz, az egyik 200 reis, a másik 100 reis, 1 drb. rézpénz 20 reis; Argentína szabadalmából 1 drb. ezüst 50 centavos, 2 drb. rézpénz egyike dos centavos, másika un centavos; Uruguából 3 drb. rézpénz 4 centavos, 2 cent és 1 centavos; adom. Henel Albert, kereskedő úr Párisból. — 20 drb. régi egyiptomi rézpénz és pedig 6 drb. Ptolomaeus, 14 drb. Constantin görög császár idejéből; adom. Schenka József orvos úr. — 14 drb. mindenféle régi kis ezüstpénz; 5 régi rézpénz; 1 czinérem ő kir. Felségeik magyarhoni utjának emlékéből; 1 vasérem »az erénynek«; 1 drb. egy frtos bankjegy 1800. évből; adom. özv. Antal Jánosné asszonyág. — Egy régi kis ezüstpénz; adom. Czajgovics Ágoston úr. — Egy régi kis ezüst lengyel pénz; adom. Lovász Dezső elemi tanuló. — Egy régi kis ezüstpénz I. Lipót idejéből; adom. Gyémánt Ignác gymn. tanuló. — Egy 5 frtos és egy 15 kros 184⁸/₁₀. magyar bankjegy; adom. Menschik Nándor m. kir. csendőr-őrmester úr. — A II. országos congressus emlékérem 2 példánya; adom. a szegedi kereskedő-íjak társulata. — A III. orsz. congressus emlékérem 1 példánya 1887. évből; adom. a kolozsvári kereskedő-íjak társulata. — Egy 184⁸/₁₀. magyar ezüst huszas; 1 drb. IX. Pius pápai ezüstérem és 2 régi kis ezüstpénz; adom. Klimkovics Elemér úr, kassai takarékpénztári hivatalnok. — 3 drb. régi római ezüstérem; 2 régi ezüstpénz; adom. Ngs. Dessewffy Sándor úr, apátkanonok. — Egy régi ezüstpénz; adom. Schwartz Gyula, kassai egyházmegyei papnövendék úr. — Összesen: 120 drb.

III. Könyv- és okmánytár.

Egy bekötött, írott könyv, mely az 1843|4. évi pozsonyi országgyűlési eseményeket adja elő; egy nyomtatott könyv ugyanezen időből, az országgyűlési tagok neveiről és lakásairól; 1840. évben összeirt dalok kötve; a lőcsei gymn. VI. osztályának poetai versei 1837-ből írott; egy írott kötet: »Gazdasági és házi jegyzeteket tanulmányozó gyűjtemény«; egy nyomtatott füzet, 1849. ápr. 20-ki »Függetlenségi szózat«, melyet akkor mondtak el, midőn az összes vallásfelekezetek résztvettek

az isteni tiszteieten és praedication; egy ügyvédi diploma Marzsó Pál részére 1844-ik évből; Marzsó Pálnak 1845. évben a váltó-törvényekből tett vizsgálatáról szóló okmánya; 1855-ben a cs. kir. orsz. főtörvényszéknél Eperjesen német nyelven tett ügyvédi vizsgálatáról szóló okmánya és meghatalmazása az ügyvédségre; egy füzet »Népszerű oktatás a most uralkodó epegörésre nézve« 1811. évből; egy latin óda Vandracssek Károly soóvári plebános fölvatására 1861-ből; egy röpirat »Talpra magyar! Török testvéreinket vész fenyeget« 1877-ből; adom. e könyveket Marzsó Pál bírói végrehajtó úr, Abauj-Szeppsiben. — XII. és XIII. számú ilyen czimu kötet: »Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen« (11 térképpel); egy diszkötet »Viertausend Meilen unter Sturmsegel«; 4 kötet »Mittheilungen des k. k. Kriegs-Archivs«; 3 füzet »Geschichte des Alterthums«; adom. malatai Rottauscher Károly cs. k. vezérőrnagy úr Bécsben; 1 füzet »Általános kimutatás a kassai kir. fogházban történt mozzanatokról, statisztikai leírás«; adom. Kostein Ferencz, kir. fogházfelügyelő úr. — 1 Értesítő 1887/8. tanévről; adom. a kassai reáltanoda. — A kassai községi polgári fiu- és leány-iskola, a kassai előkészítő és rendes tanfolyamu ism. ipariskola és a kerekselelni társulat által fenntartott három osztályu ismétlő iskola értesítői az 1887/8. évről; két régi könyv, az egyik egy latin szövegű Biblia rézmetszetes képekkel, nyomatott Frankfurtban 1571-ben, a másik magyar szövegű »Az üdvözítő Jézus Krisztus szent életének leírása«, nyomatott Nagy-Szombatban 1765-ben; egy kis földábra »A magyar-török hadakozásoknak mutató piacza Zsigmond Ts. és magyar király uralkodásától fogva a jelen való időkig«, nyomatott Bécsben, rajzolta és metszette 1790-ben Berkény János; egy földábra Nagy-Lengyelországról (nyugat Oroszorsz., Galiczia és Posen) nyomatott Glogán 1863-ban: egy magyar nemes-level kutyabőrön, kiállítva Fáy Ágoston részére 1803. évből; adom. Szekeres Ödön gym. tanár úr Kassán. — A »Szólószeti lapok« 1885. évi folyama; adom. Maurer János úr. — Csisko János kassai evang. lelkész úr által adományozott 5 évkönyve a kassai evang. egyházzal; egy német szövegű könyv »Don Quichott«, nyomatott 1696. Norinbergiában; adom. Möszt Gusztáv, kassai evang. tanító úr. — Cs. k. czéhibeli rendszabályok okmánya 1821-ből, mely valaha Göncz város timár és szücs mesterczéheé volt; adom. Takács László timármester, Gönczön. — 1 régi könyv, melynek czíme »Appendicula ad nummos Augustorum et Caesarum ab urbibus graece loquentibus etc. Viennae 1734.«; adom. Turner Ferencz, orvos úr, Ungvárt. — 2 régi könyv, melyeknek czíme:

»Epitome Dialectica Joh. Conradi Daunhaveri Dr. et prof. publ. 1646« és »Compendium Metaphisicae, Joannes Weissen in senaco Turingi 1674«; adom. Rélay Róbert, ügyvéd úr Kassán. — 2 drb. Gazette nationale vu le moniteur universel« 1808-ból; 21 drb. »Allgemeine Zeitung« 1824—36—37—41—45—47. évből; 9 drb. »Wiener Zeitung« 1848/9. érdekes cikkekkkel; adom. Mihalszky István úr. — Nagy András hit. ügyvéd úr hagyatékából egy régi könyv »Multiplications-Tafel zur Berechnung des Flächeninhaltes bei der Catastrals-Vermessung 1822.«; egy földábra Bács-Bodrog megye 1825. — Kassai főreáliskola értesítője 1886 7. t. évről. — Egy német szövegű nagy Evangeliumos könyv 1631-ből; adom. Ngs. Dessewffy Sándor, apátkanonok úr Kassán. — 2 drb. zsidóokmány, mely a s.-a.-ujhelyi zsidó imola építésénél a régi alapzatban találtott; adom. Horovitz Károly, Kassán. — 1886. évi jelentés a törvényhatóság működéséről és a város vagyonállapotáról; adom. Münster Tivadar, Kassa város polgármestere. — Több darab régi és újabb korból való latin, francia, magyar és német könyv; adom. Csoma József, devecseri földbirtokos úr. — »Magyarországi czim- és névtár« 1875-ből; 1 kötet »A magy. kir. Miniszterium öt évi működése 1867—71-ig«; B. Pongrácz Emil és Lukács Bélától szerkesztett »Magyar orvosok és természetvizsgálók IX—X. gyűlésének történeti vázlatai és munkálatai 1863. és 1864. évből; adom. Demeter Alajos, cs. kir. nyug. kataszteri felügyelő úr. — 1 kötet »Geschichte des dreissigjährigen Krieges v. Schiller« 1873. képekkel diszitve; 1 kötet »Populäre Geschichte Napoleons und der grossen Armee von Emil Marko v. Saint Hilaire« 1848-ból; 3 füzet »Geschichte des Alterthums«; 1 füzet »Mittheilungen des k. k. Kriegs-Archivs« 1886. III. és IV. osztály; 1 füzet »Pola város történelme«; 1 kötet »A cs. k. közös hadsereg Schematismusa« 1885-ből. — Cicero egy könyve; adom. Dr. Schwartz Tivadar úr. — A »Felvidéki Közlöny«, a »Kassai Szemle«, »Pannonia« és a Wurm Viktor által kiadott képes lap 1887. egész évi kiadásai; adom. az illető lapszerkesztő urak. — Ipolyi Arnold, A magyar sz. korona szövege és atlasza; adom. a magy. tud. Akadémia. — Három album egy 1, egy 3 és egy 10 frtos; adom. a budapesti »Segítség egylet«. — Kassai gymn. Jelentés az 1887/8. t. évről; adom. a praemontrei társház. — Egy kötet »1847—8. törvényczikelyek«; 1 köt. Ökrös, »Törvényeljárás«; 1 köt. Szeniczai, »A magy. polgári váltóeljárás« 1886. évből; Močnik mértan 1870-ből; 1 köt. »A magy. polgári törvénykezés rendszere« Suhayda Jánostól 1865-ből; 1 köt. »Andreas Hadingers Selbstadvokat« 1855.; 1 kö-

tet »Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch von L. Pexa« 1856-ból; adom. Sárosi Árpád, törvényszéki író úr Kassán. — Münster Tivadar Kassa polgármesterének »Jelentése« az 1887. évről; adom. a kassai polgármesteri Hivatal. — 3 köt. »Magyarországnak leírása« Vály Andrástól 1799. évből; 1 kötet »Ökrös, törvényeljárás«; 1 kötet »1847/8. országgyűlési cikelyek« 1862. évből; 1 köt. »A magyar váltóeljárás« 1866. évből; 1 köt. »A magyar polgári törvénykezés rendszere« Suhayda Jánostól 1865-ből; 1 köt. »Andreas Haidingers Selbstadvokat« 1855-ből; 1 köt. »Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch« Pexa L-től 1855.; 1 köt. »Jus georgicum regni Hungariae« Pfahler Károlytól 1820.; adom. Cselényi Béla úr. — Egy tengeri térkép, a hajók útja, vagyis a közlekedési vonal Bordeaux és Buenos Ayres közt; adom. Henel Albert, párisi kereskedő úr. — 1 földkép, mely az 1849. évből, a szabadságharcz után bekövetkezett magyarországi politikai beosztást tünteti föl; adom. Barts Pál ur. — 5 köt. »Darstellung des ung. Privat-Rechtes« 1818. évből; adom. Kraft Károly úr. — Egy német imádságos könyv 1788-ból; adom. Demeter Alajos úr. — A »Gyakorlati Mező Gazda«, »Abauj-Kassai közlöny«, »Felvidéki Közlöny«, »Kassai Szemle«, »Kaschauer Zeitung« és »Pannonia« hetilapok 1888. évről elhelyezés végett az illető lapszerkesztő urak. — Egy német könyv (mely 15 forinton vétetett) »Bergpostilla oder Sarepta« M. Johann Mathesum Nürnberg 1578; egy régi német könyv »Sechs Bücher vom wahren Christenthum« 1750. évből; adom. Fiedler K. úr. — Egy köt. »Xenophon Cyrus Anabasisa«; adom. N. N, kassai papnövendék úr. — Egy köt. »A német metrika alapvonalai« Felsmann J-től; adom. tisz. Kovács Sándor, kassai papnövendék úr. — A világ legnagyobb ujságának »El Nacional« egy példánya; adom. Ignatovics J. úr. — Összesen: 137 drb.

IV. Kép- és szobortár.

Farkas András arcképe 1777-ből; adom. Marzsó Pál, bírói végrehajtó úr, Abauj-Szepsiben. — Egy kis olajfestmény, mely Hórát, az oláh lázadót ábrázolja; egy fametszvény, mely egy magyar nőt ábrázol azon viseletben, midőn a koronát visszaadták Magyarországnak M. Terézia alatt; adom. Csorba Iván úr. — 4 drb. fénykép Montevides és Parana délamerikai városok; 2 drb. a délamerikai népviseletből; egy franczia hajónak »Le Portugal« belső és külső rajza; adom. Henel Alb.,

párisi kereskedő úr. — Egy Venust ábrázoló régi olajfestmény keretben; adom. Vedényi Antal cs. és k. főhadnagy úr. — Klapka György, az 1848|9. magyar szabadságharcz honvédtábornok arczképe, melyet Klimkovics Ferencz természet után festett jogföntartás mellett; adom. Schalkház Lipót örökösei. — Egy régi kép fadeszkára festve; adom. Király Béla, polg. tanuló. — Három volt kassa-egyházmegyei püspök arczképe, a kik: Cseh István, Jeskay Antal és Kunszt József, a későbbi kalocsai érsek, továbbá Szarvas Béla prem. r. szerzetespap arczképe; egy régi olajfestmény, csendélet; adom. Demeter Alajos úr. — Összesen: 12 drb.

V. Természetrajzi gyűjtemény.

Egy drb. termék kénkö Quadeloup szigetről; egy lávadarab Tariffa szigetről; adom. Malatai Rottauscher Károly, cs. és k. nyug. vezérőrnagy úr, Bécsben. — Egy emberi koponya; adom. Steurer Béla, IV. oszt. elemi tanuló. — Braziliából való több kigyó, lepke és rovar; adom. Ignatovics József úr. — Egy kitömött pinyőke; adom. Dörner Károly, reáltanuló. — Egy megkövült fenyődarab; adom. Lehrbaum Ferencz, gépvezető úr. — 13 drb. kitűnő színezetű és formájú kitömött kolibri és más ilyen kislejt madárka; 2 kolibri fészkek; adom. Ignatovics József úr. — 3 drb. petrificatum és pedig 2 prae-historicus barlangi medve-fog, a morvaországi Slouper-féle barlangból és egy megkövült fadarab Egyiptomból; adom. Rottauscher Károly de Malata, cs. és kir. nyug. vezérőrnagy úr. — Egy kevés homok az afrikai sivatagról; adom. Dr. Schenka József úr. — Egy kitömött pinyőke; adom. Dörner Károly, VI. oszt. reáltanuló. — Összesen: 47 drb.

Ezek szerint a muzeum gyarapodása a következő:

I. Régiségtár	18 drb.
II. Pénz- és éremgyűjtemény	120 „
III. Könyv és okmánytár	137 „
IV. Kép- és szobortár	12 „
V. Természetrajzi gyűjtemény	47 „

Összesen . . . . . 334 drb.

Ezzel az utóljára kimutatott 31848 drb. szám 32182-re emelkedett.

Fogadják e helyen a mélyen tisztelt ajándékozóik intézetünk hálás köszönetét. Szolgáljon további pártfogoltatásunkra az a tudat, hogy önzetlen áldozatkészségökkel, tehát tisztán társadalmi uton, máris oly értékes gyűjteményt sikerült összehozni Kaszán, melynek jótékony befolyása a közművelődésre mindinkább jobban érezhető.

Klimkovics Béla,

muzeumi igazgató.

Az egylet kormányja.

Főpártfogó: Kassa sz. kir. város.

Tiszteletbeli elnök: Mt. *Bubics Zsigmond*, kassai püspök úr.

A tiszti kar:

Elnök: Ngys. cserneki és tarkeői *Dessewffy Sándor*,
vértés-kereszturi apát, kassai székesegyházi kanonok.

I. Alelnök: *Loósz József*, városi tanácsos.

II. Alelnök és igazgató: *Klimkovics Gábor*, ny. cs. kir.
százados.

Titkár: *Stöhr Antal*, prem. főgym. tanár.

I. ór: *Kaplárcsik Mihály*, főreált. tanár.

II. ór: R. f. *Görög Gyula*, főreált. tanár.

III. ór: *Szekeress Frigyes*, prem. főgym. tanár.

Pénztárnok: *Maurer Rezső*, borkereskedő.

Ellenőr: *Maurer Adolf*, könyvkereskedő.

Ügyész: *Korányi Károly*, közalapítványi ügyész.

Számvizsgálók: *Horváth Lajos* városi elemi tanító, *Mocsáry József* iparos és *Stadler Sándor* takarékpénztári igazgató.

A választmány :

Antal Emil, v. urad. ügyész.
Benczúr Géza, köz- és váltó-
ügyvéd.

Berzeviczy Egyed, cs. kir. ka-
marás.

Bielek Aladár, háztulajdonos.

Bukuresti J., gazd. int. tanár.

Darvas Imre, abauj-torna m.
főispán.

Demeter Manó, háztulajdonos.

Dragóner Béla, hitelemző.

Éder Ödön, köz- és váltó-
ügyvéd.

Fábián János, a. megy. ügyész.

Forgách József, földbirtokos.

Gerhardt György, vár. hiva-
taltok.

Gr. Hadik Endre, földbirtokos.

Hegedüs Lajos, háztulajdonos.

Dr. Hohenauer Ignác, lap-
szerkesztő.

Karsa Tamás, abauj-torna m.
főjegyző.

Koós Pál, a.-megy. pénztárnok.

Kemény Géza, kereskedő.

Kozora Vincze, vár. aljegyző.

Mártonfy Márton, polg. isk.
igazgató.

Mauritz Rezső, főreált. igazg.

Müllner Frigyes, p. i. rajzt.

Myskovszky Viktor, főreált.
tanár.

Naményi Gyula, m. árvsz. eln.

Novelly Sándor, k.- és ipark.
elnök.

Dr. Rodiczky Jenő, gazd. int.
igazgató.

Rusziakó Zsigm., kir. törv. bíró.

Sudy Kapisztrán, v. elemi isk.
igazgató.

Szikay Lipót, főreált. tanár.

Timkó József, városi tanácsos.

Uj. Várkonyi János, kereskedő.

Szolga : Derfinyák Károly.

A felsőmagyarországi muzeum-egylet tagjainak névsora.*

A) Tiszteletbeli tagok :

Óta

- 1876. Benczúr Gyula, fest. tan. ig., Bpest.
- 1888. Berzeviczy Albert, államtitkár, Bpest.
- 1883. Brunner Ferencz, nyug. tábornok.
- 1889. Grf. Csáky Albin, vallás- és közokt. miniszter, Bpest.
- 1885. Csoma József, földbirtokos, Devecser.
- 1889. Dr. Czobor Béla, a műeml. o. biz. előadója, Bpest.
- 1879. Dr. Fraknói Vilmos, akad. főtitk., Bpest.
- 1876. Fulin Rinaldo, lovag, Velence.
- 1874. Geduly Ferencz, o. műeml. titk., Bpest.
- 1874. Dr. Hampel József, m. n. muzeumi őr, Bpest.
- 1874. Dr. Henszlmann Imre, egyet. tanár, Bpest. †
- 1883. Hidasy Kornél, püspök, Szombathely.
- 1877. Dr. Horváth Géza, orvos, Bpest.
- 1876. Klimkovics Ferencz, akad. festész, Bpest.
- 1874. Dr. Krenner József, m. n. muz. őr, Bpest.
- 1874. Latinovics Albin, földb., Baja.
- 1877. Lotz Károly, akad. fest., Bpest.
- 1883. Dr. Moskovics Leo, orvos.

* A helybelieknél a lakhely nincs kitéve.

Óta.

1874. Br. Nyáry Jenő, földb., Bpest.
 1876. Gr. Péchy Manó, földb., B.-Váralja. †
 1874. Pulszky Ferencz, m. n. muz. ig., Bpest.
 1874. Dr. Rómer Flóris, apát-k., N.-Várad. †
 1877. Rottauscher Károly, nyug. tábornok, Bécs.
 1887. Dr. Schuster Konstantin, püspök, Vác.
 1888. Dr. Schwarz Ignác, orvos.
 1885. Semsey Andor, földb., Bpest.
 1888. Dr. Senka József, orvos.
 1876. Stefani Frigyes, lovag, Velence.
 1888. Szalay Imre, m. osztálytanácsos, Bpest.
 1886. Szilágyi Sándor, egyetemi könyvtárnok, Bpest.
 1877. Dr. Szabó József, e. tan., Bpest.
 1876. Telepy Károly, akad. fest., Bpest.
 1879. Dr. Thallóczy Lajos, b. p. ü. lev. ig., Bécs.
 1876. Trefort Ágoston, m. k. v. és k. min., Bpest. †
 1877. Ujházy Ferencz, akad. fest., Bpest.
 1879. Gr. Zichy Jenő, földb., Bpest.
 1874. Gr. Zichy Rezső, földb., Enyiczke.

Összesen: 37.

B) Alapító tagok:

Óta	Forint
1887. Aranyossy László, ügyvéd	30
1887. Argalács Márk, prem. kanonok s jószágk., Lelesz	25
1876. Bárczay Ödön, földbirtokos, Bácsa	100
1884. Barthos Tivadar, kir. táblabíró, Bpest	25
1885. Batek Vincze, földbirtokos, Györgyi	25
1889. Belky Károly, püspöki irodaigazg.	25
1884. Benczúr Gyula, fest. m. tan. ig., Bpest	25
1876. Benedek Ferencz, prem. k. kir. konvikt. regens	100
1886. Bernolák József, honvéd főtörzsorvos	25
1884. Bezsi Jla Samu, köz- és váltóügyvéd	30
1887. Bubics Zsigmond, kassai püspök	100
1876. Bulyovszkyné-Szilágyi Lilla, Bpest	100

Óta	Forint
1878. Csoma József, földbirtokos, Devecser	100
1884. Dessewffy Sándor, kanonok	50
és egy db. 60 frt névért. kassai népbanki részvény	
1876. Fábián Imre, prem. k. s jószágk. Jászó	100
1888. Fábry Athanáz, prem. főgym. tanár	25
1886. Farkas Róbert, prem. főgym. tanár	25
1885. Fayt István, rajztanár, Beszterczébánya	25
1888. Felsőmagyarországi Építkezési Társulat	25
1888. Fiedler Károly, földbirtokos	30
1876. Fülöpp Károly, köz és váltóügyvéd	100
1883. " " " " "	5
1884. " " " " "	10
1873. Gr. Forgách Kálmán, földbirt. †	100
1873. Gr. Forgách László, földbirt., N.-Szaláncz	100
1887. Gonda István, prem. kanonok, Jászó	25
1886. Gelsei Guttmann Izidor, földbirtokos	100
1875. Gr. Hadik-Barkóczy Ilona †	100
1888. Id. Halykó Mihály, iparos	25
1888. Hanzer Károly, aranyműves	25
1884. Hefler Konrád, prem. főgymn. tanár	25
1888. Dr. Henszlmann Imre †	1000
1873. Horovitz Mór, festő	100
1888. Horváth Balázs, prem. főgymn. tanár	25
1884. Horváth Lajos, v. tanító	26
1887. Istvánffy Pál, prem. főgymn. tanár	25
1881. Jakabfalvay Ferencz, kir. tan., földbirt.	100
1876. Jakab Péter, építész	100
1885. Jókai Mór, országgyűlési képviselő, Budapest	50
1886. Dr. Juhász Norbert, ny. tank. főigazgató †	25
1887. Dr. Károly Gy. Hugó, prem. tanár	25
1886. Kassai Nándor, rajztanár, A.-Lendva	25
1884. Katinszky Géza, tan. kép. tanár	25
1884. Kéler József, t. pénzt. elnök †	25
1888. Dr. Keil Alajos, prem. k. kir. konvikt. prefektus	25
1876. Dr. Klekner Alajos, jogakadémiai igazgató	100
1873. Klimkovics Béla †	100

Óta	Forint
1885. özv. Klimkovics Béláné	25
1888. Klimkovics Elemér, tak. pénzt. hivatalnok	25
1873. Klimkovics Ferencz, akad. festész	100
1873. Klimkovics Flóris, szobrász	100
1873. Klimkovics Gábor, cs. kir. százados	100
1884. Korláth Ferencz, gyógyszerész	25
1884. Dr. Kosztka József, orvos	25
1888. Dr. Kosztka Józsefné sz. Legányi Emma	25
1884. Kosztka Vincze, prem. főgym. tanár	25
1889. Kresz János, ev. isk. tanár	25
1873. Krajnyik László, birt. †	100
1884. Dr. Kussinszky Arnold, perjel, Jászó	25
1884. Kytka Ferencz, kegy. a. ügyész	30
1886. Láday Kázmér, prem. főgym. tanár, N.-Várad	25
1888. Dr. Madarassy Lipót, prem. k. kir. konvikt. alkorm.	25
1886. Maffey Miksa, cukrász	25
1885. Mayer Károly, kanonok	30
1889. Br. Melczer Andor, földbirtokos †	100
1878. Melczer István, ny. k. el., Budapest	100
1873. Molitorisz Dániel, magánzó	100
1887. Nagy András és neje †	100
1884. Nagy László, k. törv.-bíró	100
1887. Nátafalusy Kornél, prem. főgym. igazgató	40
1884. Orbán Bertalan, alperjel, Jászó	25
1888. Pácز Sándor, prem. tanár	25
1884. Gr. Péchy Manó †	100
1875. Perger János, k. püspök †	100
1887. Pyrker Ambro, prem. kanonok, Jászó	50
1888. Ráth Evermód, k. konvikt. praefektus	25
1873. Répászky Mihály, akad. építész	125 ³⁸
1878 " " " "	94 ⁷⁰
1876. Schaller Ernő, e. i. ig. †	100
1884. Schlatter Alfréd, prem. főgym. tanár	25
1884. Schmidt Kálmán, prem. k. s. m. h. f.	30
1884. Dr. Senka József, orvos	25
1883. Siposs Pál, ügyvéd, Szikszó	110

Óta	Forint
1888. Sir József, m. kir. honvédfőhadnagy	25
1877. Dr. Schusztter Konstantin, püspök, Vác	100
1889. Dr. Schwarcz Ignác, orvos	48
1888. Stépán Vincze, földbirtokos	25
1888. Steer Ferencz, m. kir. kuriai bíró	25
1876. Dr. Stöhr Antal, prem. főgym. tanár	100
1887. Szabad Ferencz, nagyprépost	25
1887. Szabó Adolf, erdőfelügyelő	25
1887. Szalánczy István, prem. kanonok, Lelesz	25
1885. Szász Domokos, helv. hitvallásu püspök, Kolozsvár	25
1887. Szekerák Kálmán, plebános, Sárospatak	25
1888. Szekeress Ödön, prem. főgym. tanár	25
1888. Szieber Ede, kassai tank. főigazgató	25
1887. Szinyei Bertalan, kanonok	25
1888. Topscher Győző, főmérnök	25
1885. Tordássy András, háztulajdonos	25
1884. Dr. Tóth Lőrincz, prem. főgym. ig., Rozsnyó	25
1876. Vitális György †	100
1887. Virasztó Gellért, jászói prem. kanonok	25
1889. Wagner József, vendéglő-tulajdonos	30
1885. Wandracsek Károly, kanonok †	25
1876. Dr. Werner Rudolf, egyet. tanár, Kolozsvár	100
1874. Werfer Károly, nyomdatulajdonos	100
1874. Gr. Zichy Rezső, földbirtokos	100
1876. A jászói prem. Prépostság	100
1884. A kassai Műalmi Társaság	100
1888. A kassai Kereskedő Ifjak Egyesülete	25
1889. A Darvas Imre abauj-torna m. főispán jubileumát rendező bizottság	100
1889. Egy nevét 1894. jul. 1-éig titokban tartani akaró úr papíráradékban	1000
1887. A kassai Népbank	50
1883. A kassai Pennybank	100
1885. A kassai prem. Társház	54 ²⁰
1881. A kassai Vadásztársaság	100

Összesen : 113.

C) Pártoló tagok :

Óta

- 1886. Ágotha Imre, főreált. rajztanár.
- 1885. Andrejko János, épít. rajzoló.
- 1873. Angyal Gábor, városi elemi tanító.
- 1872. Antal Emil, városi uradalmi főügyész.
- 1876. Antalfy Lajos, cs. kir. alezredes.
- 1872. Antolik Károly, főgym. tanár, Arad.
- 1875. Bacsoni Albert, főreáltanodai tanár.
- 1884. Bálint Béla, törv. jegyző.
- 1881. Bayer Leó, serfőző.
- 1883. Barcs Pál, városi aljegyző.
- 1882. Bassó Bertalan, földbirtokos, Baksa.
- 1878. Bázél Aurél, főgym. tanár, Fehértemplom
- 1878. Bázél Károly, földbirtokos.
- 1888. Béky Sámuel, hely. hitv. lelkész.
- 1885. Beliusz József, postaig.-számtiszt.
- 1887. Bélik Irén, ügyvéd.
- 1878. Beller Károly, kereskedő.
- 1885. Bellon Sándor, albiró, Szikszó.
- 1885. Bellus Ede, városi faraktárnok.
- 1874. Benczúr Géza, ügyvéd.
- 1883. Benigni Sándor, bíró.
- 1885. Bercsényi Dezső, megyei hivatalnok.
- 1885. Bernáth József, megyei tisztviselő.
- 1881. Berzeviczy Egyed, cs. kir. kam., földb.
- 1884. Berzeviczy Ilona úrnő.
- 1878. Bielek Aladár, magánzó.
- 1884. Binder Ernő, kereskedő.
- 1885. Blattny Ernő, v. erdész, Lócse.
- 1884. Bodnár Ernő, főszolgabíró, Zsadány.
- 1884. Bolgai Vilmos, prem. tanár, N.-Várad.
- 1884. Boksch Béla, igazgató.
- 1885. Dr. Brencsán Sándor, jogakadémiai tan.
- 1885. Dr. Brósz László, ügyvéd.

Óta

- 1881. Bügler János, vendéglős.
- 1885. Bukuresti B. János, gazd. int. tanár.
- 1876. Bulyi Dezső, ügyvéd.
- 1886. Csaja János, pékmester.
- 1884. Cséplő Péter, prem. főgym. tan., N.-Várad.
- 1884. Cserépy József, szállító.
- 1878. Csoma István, földbirt., Kászony.
- 1885. Csövényi József, vasuti hivatalnok.
- 1884. Dr. Csőke József, köz- és váltóügyvéd.
- 1878. Clas Nándor, légszeszgy. igazgató.
- 1883. Daróczy Mihály, ügyvéd, S.-Sz.-Péter.
- 1878. Darvas Béla, földbirtokos, Unga-Ujfalu.
- 1878. Darvas Imre, abaujm. főispán.
- 1872. Deil Jenő, keresk. és iparkam. titkár.
- 1883. Demeter Manó, magánzó.
- 1884. Demkő Imre, nyug. jogakad. igazgató.
- 1872. Gr. Dessewffy Dénes, földbirt., Finta.
- 1878. Dorner Ferencz, földbirtokos.
- 1878. Dragoner Béla, hitelemző.
- 1872. Éder Ödön ügyvéd.
- 1886. Elischer Károly, iparos.
- 1873. Erdődy János, tanítóképezd. igazgató.
- 1875. Fábián János, abaujm. ügyész.
- 1881. Fábry Emil, prem. főgym. tanár.
- 1872. Fayt Antal, erdész, Ladna.
- 1881. Fischer Gusztáv, serfőző.
- 1884. Fleischer Gusztáv, gyártulajdonos.
- 1885. Dr. Földi Miksa, orvos.
- 1884. Friedmann Mór, kereskedő.
- 1884. Friendt Nándor, körjegyző, F.-Méra
- 1885. Frőde Vilmos, domépitési vezetőmester.
- 1872. Forgách József, földbirtokos, Kassa.
- 1881. Gallik Géza, gyógyszerész.
- 1884. Ifj. Gedeon Mátyás.
- 1872. Gerhardts György, városi tisztviselő.
- 1884. Gerhardts Sándor, mérnök.

Óta

- 1884. Gleviczky Sándor, mérnök, Lőcse.
- 1878. Grega András, iparos.
- 1888. Gregorovics Henrik, joghallgató.
- 1877. Görög Gyula, főreált. tanár.
- 1876. Gr. Hadik Endre, földbirtokos.
- 1876. Gr. Hadik János, földbirtokos.
- 1876. Gr. Hadik Sándor, földbirtokos.
- 1884. Hajós Izidor, bérlő, Kótaj.
- 1872. Haltenberger testvérek.
- 1881. Ifj. Halykó Mihály, hivatalnok.
- 1884. Hammersberg László, megyei aljegyző.
- 1888. Haslinszky Gyula, gazd. int. tanár.
- 1885. Hedry Lőrincz, köz- és váltó-ügyvéd.
- 1886. Hegedüs István, festész.
- 1872. Hegedüs Lajos, magánzó.
- 1884. Hensch Ernő, kereskedő.
- 1885. Herdiczky János, korcsmáros.
- 1884. Dr. Hevessy Károly, köz- és váltó-ügyvéd.
- 1885. Hinsenkamp Bernát, gépészeti tan. tanár.
- 1882. Dr. Hohenauer Ignác, lapszerkesztő.
- 1884. Dr. Holländer Lajos, köz- és váltó-ügyvéd.
- 1885. Holländer Samu, kereskedő.
- 1878. Hollecsek Pál, árvaház-felügyelő.
- 1884. Horalek Nándor, városi pénztárnok.
- 1886. Horák József, aranyműves.
- 1878. Hubcsik József, községi elemi tan.
- 1886. Hudák István, iparos.
- 1886. Hudák Lajos, ügyvéd.
- 1887. Jakab Géza, építész.
- 1878. Kaczvinszky Béla, kereskedő.
- 1873. Kaczvinszky Géza, kir. járásbíró, Torna.
- 1873. Kaplárcsik Mihály, főreált. tanár.
- 1876. Karsa Tamás, abaujm. főjegyző.
- 1884. Karsa György, ügyvéd.
- 1876. Keleti Gusztáv, akad. festész, Budapest.
- 1881. Kemény Géza, kereskedő.

Óta

1873. Kemény Lajos, magánzó.
 1888. Ifj. Kemény Lajos, v. levéltárnok.
 1884. Kelcz Jenő, magánzó.
 1884. Kerner József, v. zenetan. tan.
 1888. Kertész Ferencz.
 1884. Kiss Amália kisasszony.
 1886. Kiss Géza, törv. tisztviselő.
 1884. Dr. Klein Fülöp, köz- és váltóügyvéd.
 1885. Klopsch Viktor, vasuti mérnök.
 1884. Dr. Klupaty Antal, jogakad. tanár.
 1883. Knopper Károly, iparos.
 1884. Kolacsek Vilmos, építész.
 1876. Kolacskovszky Elza, polg. isk. tanítónő.
 1888. Koncz Ödön, plebános, Kavecsán.
 1872. Korányi Károly, ügyvéd.
 1884. Kornitzky György, vendéglős.
 1887. Korponay Mihály, megyei hivatalnok.
 1884. Koós Pál, megyei pénztárnok.
 1886. Koós Victor, magánzó.
 1887. Kovács Árpád, m. kir. állatorvos.
 1877. Kozora Endre, plebános, Forró.
 1879. Kozora Vincze, városi aljegyző.
 1873. Krajnyik Mihály, papnöveldei lelkész.
 1879. Krajnyik Ödön, földbirt., Göncz-Ruszka.
 1884. Krusniczky János, pénzügy. tiszt.
 1887. Krussinszky János, iparos.
 1884. Külkey Nándor, földbirtokos, Szala.
 1884. Külkey Gyula, Szala.
 1873. Lang Imre, építőmester.
 1883. Langh Nándor, magánzó.
 1875. Lapsánszky János, főreált. tanár.
 1888. Laszgallner Albert, dohánytőzsde-tulajd.
 1882. Lekly Gyula, gép. tan. tanár.
 1884. Lencz Gyula, kereskedő.
 1886. Leskó Mihály, cipész.
 1873. Letzter Simon, fényképész.

Óta

- 1872. Loósz József, városi tanácsos.
- 1885. Lukács János, gépészeti tanár.
- 1872. Mácza János, telekkönyvvezető.
- 1885. Makovics Károly, posta-fogalmazó.
- 1872. Maléter Vilmos, magánzó.
- 1884. Dr. Mariska Vilmos, jogakad. tanár.
- 1872. Mártonfy K. Márton, polg. tan. igazgató.
- 1872. Maurer Adolf, könyvkereskedő.
- 1872. Maurer Gyula, iparos.
- 1872. Maurer Rezső, kereskedő.
- 1878. Mauritz Rezső, főreált. igazgató.
- 1885. Mayer József, kereskedő.
- 1881. Meissner Regina, v. tanítónő.
- 1887. Megay Adolf, magánzó.
- 1884. Meliorisz Miklós, birtokos, Pusztá-Szöllőske.
- 1884. Mihalszky István, iparos.
- 1885. Miklós Dániel, honvéd hadbíró.
- 1884. Mildner Ferencz, könyvkereskedő.
- 1886. Mondel Lipót, vendéglős.
- 1873. Mocsáry József, kereskedő.
- 1872. Dr. Moskovics Jakab, városi főorvos.
- 1872. Müllner Frigyes, polg. isk. rajztanár.
- 1872. Münster Tivadar, városi polgármester.
- 1872. Myskovszky Viktor, akad. építész, főreált., m. t. a. tag.
- 1886. Munkácsi Jó Béla, honv. főhadnagy hadbíró.
- 1875. Naményi Gyula, m. árvaszéki elnök.
- 1875. Novelly Imre, főmérnök, Budapest.
- 1872. Novelly Sándor, keresk. és iparkamarai eln.
- 1884. Ifj. Novelly Sándor, kereskedő.
- 1884. Oswald Antal, kereskedő.
- 1884. Paraicz Ödön, törv. végrehajtó.
- 1885. Paszlavszky Sándor, hitelemző, S.-A.-Ujhely.
- 1886. Péter Béla, gazd. int. tanár.
- 1873. Pausz Tivadar, üvegkereskedő.
- 1888. Pehovich Gusztáv, pénzügyi tisztviselő.
- 1888. Pocsátkó Gyula, kereskedő.

Óta

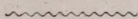
- 1873. Pocsátkó Viktor, papirkereskedő.
- 1884. Polinszky Emil, m. é. k. vasuti felügyelő, Bpest.
- 1887. Pukács József, iparos.
- 1886. Puky István, megyei hivatalnok.
- 1888. Rácz Gábor.
- 1885. Rakovszky György, földbirtokos
- 1884. Rakovszky Endre, alszolgabíró, Füüzér.
- 1888. Récsey Viktor tanár, Tihany.
- 1884. Dr. Reissmann Simon, köz- és váltóügyvéd.
- 1882. Reisz Nándor, iparos.
- 1885. Rélay Ferencz, háztulajdonos.
- 1884. Rélay Róbert, köz- és váltóügyvéd
- 1881. Révay Manó, főreáltanodai tanár.
- 1886. dr. Rodiczky Jenő, gazd. int. igazgató.
- 1886. Roxer Vilmos, birtokos.
- 1884. Dr. Rössler István, jogakad. tanár.
- 1873. Ruzinkó Zsigmond, kir. törv. bíró
- 1879. Saád Lajos, városi főkapitány.
- 1886. Sárossy István, cs. kir. tábori lelkész.
- 1884. Schalkház Lipót, vendéglős.
- 1886. Schellberger Gyula, v. faraktári felügy.
- 1873. Schmidt Lajos, iparos.
- 1885. Schmidt Ede, vasuti postafőn., Munkács.
- 1885. Széman Gábor, kereskedő.
- 1884. Simonchich Gyula, honvéd alhadbiztos.
- 1878. Siposs Gyula, kereskedő.
- 1887. Schnier István, posta-altiszt.
- 1884. Özv. Soltész Jánosné.
- 1878. Soukup Adolf, városi mérnök.
- 1872. Stadler Sándor, tak.-pénztári igazgató.
- 1884. Steiger Ferencz, tanító.
- 1881. Stollár Gyula, gazd. tan. tanár.
- 1885. Straka Ágoston, vasuti mérnök.
- 1884. Stuller József, m. árv. ülnök.
- 1878. Sudy K. János, közs. elemi tan. igazg.
- 1878. Szalay József, földb., Bánócz.

Óta

- 1872. Szakmáry Károly, kereskedő.
- 1886. Szekerák Gyula, cukrász.
- 1884. Dr. Szele Andor, jogtanár.
- 1884. Szerdahelyi János, plébános, Léh.
- 1878. Szerencsy Ede, gyártulajdonos.
- 1873. Szikay Lipót, főreált. tanár.
- 1878. Szmrecsánvi László, kir. közjegyző.
- 1883. Szövényi Gusztáv, Csány.
- 1873. Sztudinka Gyula, iparos.
- 1886. Tettmayer Károly, gép. int. igazgató.
- 1884. Tfirst Vendel, városi aljegyző.
- 1888. Thuróczy Lajos, posta- és távirda-tiszt.
- 1872. Timkó József, v. tanácsos.
- 1883. Tomka Mór, pénzgy. tanácsos, Beregszász.
- 1885. Tóth János, korcsmáros.
- 1885. Trykall Róbert, cs. kir. kat.-pleb.
- 1884. Ungár Jónás, gyáros.
- 1878. Vadász József, főreált. tanár.
- 1886. Varga Ferencz, főgym. tan., Kaposvár.
- 1872. Ifj. Várkoly János, kereskedő.
- 1885. Vencz Oszkár, vasuti mérnök.
- 1878. Dr. Verédy Károly, kir. tanf., Bpest.
- 1888. Vass József, ny. pénzügy. tisztv., S.-A.-Ujhely.
- 1885. Weisz Izidor, vállalkozó.
- 1884. Widder Mór, földbirtokos, Széplak.
- 1888. Dr. Wiedermann Károly, tank. főigazgató, Pozsony.
- 1872. Willnrotter Henrik, v. tisztviselő.
- 1885. Wilkovszky József, közs. tanító.
- 1878. Wojnárovits Sándor, honv.-huszár ezredes, Bpest.
- 1885. Závodszy Adolf, főreált. tanár, Szeged.
- 1884. Závodszy Ferencz, megyei tisztviselő.
- 1884. Zohor János, vendéglős, L.-Mihályi.

Összesen : 248.

A felsőmagyarországi múzeum-egylet

ALAPSZABÁLYAI.

---

1. § *Címe, székhelye.* Az egylet »Felsőmagyarországi Múzeum-egylet« címet visel. Székhelye: Kassa.

2. § *Célja.* Egy Kassán felállítandó felsőmagyarországi múzeum létesítése. Ez pedig feladatul tűzi ki:

- a) a mult, főleg helyi jelentőségű történelmi, őskori, geológiai, művészeti, irodalmi és műipari emlékeinek és maradványainak, különös tekintettel a helyi egykori gazdag magyar irodalom termékeire;
- b) a jelenkor történelmi emlékeinek, táj- és népismei adatainak, földtani leleteinek, a nyers termékek kitünőbb példányainak, az ipar és művészet remekeinek összegyűjtését, rendezését és tanulmányozás végett való kiállítását.

E végből:

- a) kutatásokat eszközöl lappangó emlékek után;
- b) körülményeihez képest vásárlások által megmenti a múzeumra nézve érdekes tárgyakat a megsemmisítés vagy elhordás veszedelmétől;
- c) alkalmas módon felügyeletet gyakorol a véletlen leletek fölött;

- d) a tulajdonjog fentartása mellett megőrzés és kiállítás végett elfogad minden régészeti és művészeti műkincset, műiparremeket és a felsőmagyarországi természetrajzi viszonyokat jellemző tárgyakat;
- e) felhasználja a társadalomban nyilvánuló alkalmat a múzeum körébe eső eszmék népszerűsítése és terjesztésére;
- f) a táruk gyűjteményeit nyitva tartja nemcsak a közművelődés iránt érdeklődő közönség, de a helyi s közel-vidéki tanodák előtt is.

3. §. *A múzeum szervezete s ügyrendje.* A múzeum szervezetéről és ügyrendjéről külön szabályzat intézkedend.

4. §. *A múzeum pártfogója.* A múzeum Kassa városának pártfogása alatt áll.

5. §. *Az egylet tagjai.* Az egylet tagja lehet mindenki, a ki eziránt szándékát bejelenti, és az alapszabályok szerinti köteleket teljesíti.

Az egylet áll: rendes és tiszteletbeli tagokból.

A rendes tagok ismét: alapító, vagy pártoló tagok.

Alapító tagok, kik legalább 100 frtot tesznek le készpénzben vagy értékpapirokban az egylet rendelkezésére.

Pártoló tagok, kik magukat három egymásután következő évre legalább 3 frtnyi évenkénti tagdíj előleges lefizetésére kötelezik.*)

Tiszteletbeli tagok, kiket a közgyűlés ilyenekül kijelent.

6. §. *A tagok jogai.* Az egylet valamennyi tagja a múzeum helyiségeit és kiállításait díjmentesen látogathatja.

Tiszteletbeli és alapító tagok, az igazgató választmány üléseiben tanácskozási joggal résztvehetnek.

7. §. *Pártoló tagok kilépése.* Pártoló tagok, ha a három évi kötelezettség lefolyta után kilépni kívánnak, tartoznak kilépésüket a választmánynak bejelenteni, különben kötelezettségük továbbra is fennállónak tekintetik.

---

*) Az 1883. decz. 9-én tartott közgyűlés, a pártolótagsági évi illetéket 3 frtról 2 frtra, az alapítótagsági díj minimumát pedig 100 frtról, egyszer mindenkorra fizetendő 25 frtra szállította le.

8. §. *Az egyesület kormányzata.* Az egyesület ügyeit az igazgató-választmány vezérli, mely 30 választmányi tagból és az alább elősorolt tisztségviselőkből áll, kiket első ízben az alakuló, jövőben a rendes közgyűlés a rendes tagok közül 3 évre választ.

A tisztségviselők a következők:

- a) az elnök,
- b) a két alelnök,
- c) a titkár,
- d) a három muzeumőr,
- e) a pénztárnok,
- f) az ellenőr,
- g) az ügyész.

9. §. *A tisztségviselők hatásköre:* a) Az elnök az egyesület képviselője a hatóságok és harmadik személyek irányában; ő hívja vagy hivatja össze a közgyűlést és választmányi üléseket, mindezekben elnököl, s a szavazatok egyenlősége esetében szavazatával dönt.

A tisztelet- és alapító-tagsági okleveleket ő írja alá az egyesületi titkár ellenjegyzésével.

Sürgősb fizetéseket az igazgató-választmány utólagos jóváhagyása mellett ő utalványoz. Tiszti állásánál fogva kizárólag hivatva van a jelen alapszabályok s az ügyrend szigorú megtartása felett őrködni. Joga van az egyesületi pénztárt bármikor megvizsgálni. Őt illeti a közgyűléseken és választmányi ülésekben a kellő rendnek fentartása és ehhez képest szükség esetén a közgyűlések és választmányi üléseknek az ügyrend szabályaihoz képest eszközözendő feloszlata.

b) Az alelnökök egyenként, a működésben esetleg akadályozott elnök helyét pótolják.

c) A titkár a közgyűlések és választmányi ülések tanácskozási jegyzőkönyvét vezeti. Ő viszi az egyesületnek az igazgató-választmány utasítása nyomán összes levelezéseit; csekélyebb tárgyakban azonban a választmánynak teendő utólagos jelentés mellett saját aláírásával is levelez.

d) A muzeumőrök a muzeumnak adományozott, vagy részére beszerzendő tárgyak birálatával, osztályozásával, fel-

ügyeletével, általában a rendnek fentartásával foglalkoznak a múzeumban.

e) Az egyleti pénztárnok az ellenőrrel kezeli az egylet bevételeit és kiadásait; az utóbbiakat mindenkor az igazgató-választmány határozata, illetőleg elnöki utalvány folytán. A pénztár állapotáról a választmánynak ülésről-ülésre jelentést tesz, rendes számadást vezet és azt az évi közgyűlésnek, illetőleg a kiküldött számvizsgáló bizottságnak előterjeszti.

f) Az ügyész az elnöktől nyert meghatalmazvány mellett törvénykezési ügyekben képviseli az egyletet.

10. §. *Az igazgató-választmány.* Az igazgató-választmány havonként egyszer, vagy szükség esetén többször, kis gyűlésben tanácskozik.

A választmány hatásköréhez tartoznak az egylet adminisztratív ügyei, tiszteletbeli tagok indítványozása és azon tárgyak, melyek n jelen alapszabályok és a közgyűlés által megállapított határokon belül esnek; a választmány által kötött s az elnök és titkár által aláírt szerződések az egyletre kötelező erővel bírnak.

A választmány kötelessége az egyleti pénztári számadásokat, s a pénztár állapotát évenként megvizsgálni; végre

Az igazgató választmány nevezi ki szükség esetén a helyettes vagy segédtisztviselőket, ügynököket, ő fogadja föl az egylet szolgaszemélyzetét.

11. §. *Az egylet rendes és rendkívüli közgyűlései.* A rendes közgyűlés minden évben egyszer tartatik Kassán.

Rendkívüli közgyűlést az elnök mindannyiszor tartozik összehívni, ha ezt vagy a választmány, vagy legalább húsz rendes tag az indokok felsorolásával írásban kívánja.

A közgyűléseken az alább eltérő eseteken kívül a megjelent tagok szótöbbsége határoz.

A közgyűlés rendes tárgyai:

a) Elnöki vagy titkári jelentés a lefolyt évi működésről.

b) Az évi számadások megvizsgálása és a pénztári maradvány fölötti határozat.

E végett első ízben az alakító, később a rendes közgyűlés évenként előre 3 tagból álló számvizsgáló bizottmányt választ,

mely bizottmány a számadások és pénztár állapotáról jelentését a közgyűlésnek bemutatandja.

c) Az igazgató-választmány 30 tagjának és a tisztségviselők megválasztása. Ezek érvényes megválasztására a jelenlevők többségének szavazata szükséges. A szavazás nyíltan történik; titkos szavazás csak 10 tag kívánalmára rendeltetik el.

d) A tiszteletbeli tagok megválasztása az igazgató-választmány előterjesztése alapján.

e) Az alapszabályok megváltoztatása; ez azonban csak 20 tagnak egy hónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, s az elnök által a meghívókban különösen mint tanácskozás tárgya megjelölendő. Indítványt elfogadó határozat hozatalára az egyleti tagok egy negyedének jelenléte, ezeknek pedig szótöbbsége szükséges.

f) Az egylet fennmaradásának vagy feloszlásának kérdése. E kérdés azonban csak 30 tagnak, 2 hóval a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá és az elnök által a közgyűlés előtt legalább 30 nappal közzéteendő és szétküldendő meghívókban, különösen mint tanácskozás tárgya kijelölendő. A feloszlás kérdésében csak a rendes tagok határozhatnak, e határozat hozatalához a tagok háromnegyedrésze jelenléte szükséges és szótöbbsége dönt.

Ha pedig ezen közgyűlésre a tagok háromnegyedrésze meg nem jelenék, ez esetben egy hónapra új közgyűlés és pedig azon megjegyzéssel hirdetendő, hogy ezen második közgyűlésen megjelent rendes tagok szótöbbsége érvényesen határozand.

Ha az egylet a jelen alapszabályok-szabta úton feloszlának, az egylet vagyona és a mú-muzeum kincsei, mint nemzeti vagyon Kassa városa gondviselése alá helyeztetnek.

Az egylet Kassa, mint Felsőmagyarország fővárosának, időszerinti polgármestereit a közgyűlésekre mindenkor meghívja.

12. §. Az egyesületi tisztségviselők és az igazgató-választmány a közgyűlésnek felelősek.

13. §. Az egylet hivatalos nyelve a magyar, érintkezéseiben azonban készségesen él bármely nyelvvvel.

14 §. Az egylet pecsétül egy angyal által tartott kettős paizst használ, méhlhel, Magyarország czimerével és ezen körirattal: A Felsőmagyarországi Múzeum Kassán. 1872.«

Kelt Kassán, az 1872-ik év október 27-én tartott alakuló közgyűlésben

Loósz József, s. k.
egyl. II. elnök.

Károly Gy. Hugó, s. k.
egyl. titkár.

Myskovszky Viktor, s. k
múzeumőr.

Benedek Ferencz, s. k.
választm. tag.

Dessewffy Sándor, s. k.
választm. tag.

Stöhr Sziárd, s. k.
választm. tag.

35195 szám.

Látta a magyar királyi belügyminiszter, oly megjegyzéssel, hogy az alapszabályok módosítása, az egylet feloszlása és ez esetben az egyleti vagyon hovafordítása iránt hozandó közgyűlési határozatok, foganatosításuk előtt a magyar királyi belügyminiszterium elé terjesztessenek.

Budapesten, 1873. évi augusztus hó 28-án,

a miniszter megbízásából:

Groisz Gusztáv, s. k.
miniszteri tanácsos.

